

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

צרכים ומענים לציבור העולים הקשישים בתחומי הרווחה

מוגש לוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

י"א באדר ב' תשע"ו

כתיבה: צח בן-יהודה

21 במרס 2016

אישור: ד"ר שירלי אברמי, מנהלת מרכז המחקר והמידע

תוכן עניינים

<u>3</u>	<u>תקציר</u>
<u>6</u>	<u>1. קשישים בישראל – רקע</u>
<u>7</u>	<u>2. נתונים על עולים קשישים</u>
<u>12</u>	<u>3. משרד הרווחה והשירותים החברתיים</u>
<u>14</u>	<u>4. משרד העלייה והקליטה</u>
<u>18</u>	<u>5. המשרד לשוויון חברתי</u>
<u>20</u>	<u>6. ממצאי הסקר</u>
<u>26</u>	<u>מקורות</u>
<u>28</u>	<u>נספח - שאלון בנושא: טיפול הרשויות המקומיות באוכלוסיית העולים הקשישים</u>

תקציר

מסמך זה נכתב לבקשת ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות לקראת דיונה בנושא טיפול רשויות הרווחה בקשישים עולים ובעולים עריריים. לצורך הכנת המסמך מרכז המחקר והמידע של הכנסת ביצע סקר באמצעות שאלון מובנה במהלך פברואר 2016, עליו השיבו מחלקות הרווחה וקליטת העלייה ברשויות המקומיות. השאלון עסק בשירותים ובטיפול שהרשויות המקומיות מספקות לאוכלוסיית העולים הקשישים ולעולים קשישים עריריים המתגוררים בתחומן. לבקשת הוועדה פנה מרכז המחקר והמידע ישירות ל-8 רשויות מקומיות בהן אוכלוסייה גדולה של עולים, ובסיוע מרכז השלטון המקומי השאלון הופץ בקרב רשימה של כ-250 רשויות מקומיות, והתקבל מענה משתיים מהן. כמו כן בוצעה פנייה למשרד העלייה והקליטה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים ולמשרד לשוויון חברתי לקבל מידע אודות הסיוע והטיפול שהם מעניקים לפלח אוכלוסייה זו.

עולים קשישים ועולים קשישים עריריים הם פלח ייחודי באוכלוסייה הנאלץ להתמודד עם מגוון רחב של קשיים, בכלל זאת קשיי עלייה כגון פערי שפה, פערי מידע בנוגע למימוש זכויות והתמודדות עם מוסדות בירוקרטיים ישראלים; קשיים הנובעים מתהליכי הזדקנות כגון קושי בניחול משק בית, ירידה בתפקוד הפיזי או הקוגניטיבי; קשיים כלכליים הנובעים משנות עבודה מועטות בישראל במסגרתן לא נצברו מספיק זכויות פנסיוניות וכן הישענות על קצבאות רווחה. בנוסף לכל אלו, עולים קשישים עריריים נאלצים להתמודד גם עם היעדר מערכת תמיכה משפחתית וקהילתית וכן תחושות קשות של בדידות. בגין כל אלו מדובר באוכלוסייה הדורשת טיפול וסיוע ייחודי.

עם זאת, אין בישראל, לא ברמה הממשלתית ולא ברמת הרשויות המקומיות גורם אחד שאחראי על הטיפול באוכלוסייה זו. גורמי הרווחה המטפלים באוכלוסייה נזקקת מטפלים בעולים הקשישים בתור היותם קשישים, ואילו גורמים האמונים על טיפול בסוגיות של עלייה וקליטה מטפלים בעולים קשישים בתור היותם עולים.

בנוסף נראה כי לא כל הגורמים המטפלים בעולים קשישים מקיימים תקשורת שוטפת ביניהם במסגרת הטיפול בעולים הקשישים, ולעיתים אף ישנה חפיפה בין הגורמים השונים. כך למשל עלה כי גם משרד העלייה והקליטה וגם המשרד לשוויון חברתי עוסקים בפעילות של הנגשה לשונית של זכויות, וסיוע במיצוי זכויותיהם של עולים קשישים. מתשובות הרשויות המקומיות על הסקר שהופץ ביניהן לטובת מסמך זה עלה כי גורמי הרווחה אינם תמיד בקשר שוטף עם מחלקת העלייה והקליטה, והדבר היה בולט במיוחד במקרים בהם גורם אחד בעירייה לא פעל לקבלת עמדתו של גורם אחר בכדי להשיב על הסקר.

- **אוכלוסיית הקשישים בישראל מנתה בסוף שנת 2014 כ-900.1 אלף איש שהם כ-10.8% מתושבי המדינה** כאשר רוב הקשישים היהודים הם ילידי חו"ל (כ-80%). חלקם היחסי של העולים מברית המועצות לשעבר מקרב כלל הקשישים הוא 19% וקשישים ילידי אתיופיה מהווים כ-1% מכלל האזרחים הוותיקים בארץ. בשנת 2015 12.6% מכלל העולים באותה השנה היו קשישים, כאשר 50% מהם עלו ממזרח אירופה (בעיקר רוסיה ואוקראינה) ו-40% ממערב אירופה (בעיקר צרפת).
- מנתוני משרד העלייה והקליטה הערים בהם התיישבו מירב העולים הקשישים שעלו בין השנים 2015-1989 הן אשדוד, חיפה, נתניה, ירושלים, באר שבע, בת ים, תל אביב-יפו ואשקלון.
- **משרד הרווחה והשירותים החברתיים** משלב את העולים הקשישים במערך השירותים שניתנים על ידו לאזרחים קשישים בקהילה. במהלך שנת 2015 היו רשומים במחלקות לשירותים חברתיים של המשרד 275,200 קשישים, מתוכם 68,400 יוצאי ברית המועצות לשעבר ו-6,100 ילידי אתיופיה.

- משרד הרווחה והשירותים החברתיים מקציב 4 מיליון ש"ח לסיוע בצרכים מיוחדים של עולים קשישים ברכישת ציוד ביתי, מזון וכדומה. המשרד מקצה 300 אלף ש"ח לפעילויות העשרה במועדוני עולים ב-10 מוקדים ברחבי הארץ, וכן מוקמים מועדוני מופ"ת ("מועדון מועשר פלוס תזונתי" - מסגרות חברתיות המשלבות פעילויות של מועדון מועשר יחד עם תזונה) ייחודיים לעולים בעלות של כ-247,000 ש"ח למועדון לשנה.
- **משרד העלייה והקליטה** העניק במהלך שנת 2015 סיוע לכ-73,000 עולים קשישים שמתוכם 50,000 מקבלים סיוע באמצעות פעילויות המתקיימות ברשויות המקומיות שבתמיכת המשרד. **עלות הסיוע הכולל לעולים קשישים במהלך שנת 2015 עמדה על סכום מצטבר של 100,684,243 ש"ח.** חלק מהסיוע ניתן בתשלומים ישירים וחלק במסגרת תכניות סיוע ופעילויות רווחה ותרבות, וחלק ניתן לקבוצות אוכלוסייה ייחודיות כגון אסירי ציון, מסורבי עלייה, מנטרלי אסון צ'רנוביל ו-ותיקי מלחמת העולם השנייה (וטרנים).
- משרד העלייה והקליטה מקדם מספר תוכניות עתידיות, בכלל זאת המשרד עומד בראש ועדה בין משרדית שהוקמה מכוח החלטת ממשלה שהתקבלה באוגוסט 2015, לבחינת הכנסות עולים חדשים בגיל פרישה במטרה לבחון כיצד ניתן לסייע לעולים המוגדרים כקבוצת סיכון לאור שנות עבודה מועטות בישראל שהובילו לצבירתה של פנסיה קטנה שלא תספק את צורכיהם בהגיעם לגיל פרישה. בנוסף, המשרד שינה את נוהל התמיכה בארגונים חברתיים במטרה להגדיל את התמיכות הניתנות לארגונים העוסקים בקליטה בקהילה של קשישים.
- **המשרד לשוויון חברתי** (לשעבר המשרד לאזרחים ותיקים) אינו מבחין במתן השירותים מטעמו בין עולים חדשים קשישים לבין שאר האזרחים הוותיקים בישראל וכל קשיש רשאי להירשם לתוכניות המוצעות. המשרד פועל בימים אלה לתרגם לשפה הרוסית את חוברת הזכויות הניתנת לאזרחים ותיקים עם קבלת תעודת האזרח הוותיק שהמשרד מנפק והמעניקה למחזיק בה הנחות והטבות במגוון תחומים.
- מוקד טלפוני שהוקם במשרד לשוויון חברתי נועד לשמש כתובת מרכזית לקבלת פניות של אזרחים ותיקים ובני משפחותיהם, מתן מידע אודות זכויותיהם, שירותים וההטבות להם זכאים אזרחים ותיקים. מאז הקמתו במאי 2008 ועד למרץ 2016 ניתן במוקד מענה לכ-550,000 אזרחים ותיקים בנוגע לביטוח אודות זכויותיהם מתוכם כ-185,000 ניצולי שואה.
- המשרד לשוויון חברתי מפעיל פרויקט למיצוי זכויות בקרב אזרחים ותיקים יוצאי אתיופיה והציב לעצמו כיעד לשנת 2016 להגיע לאוכלוסייה זו, המוערכת על ידו בכ-10,000 איש, ולסייע להם במיצוי פרטני של זכויותיהם בביטוח הלאומי ובקופות החולים, וכן בקבלת הנחות בארנונה.
- כחלק מסקר שביצע מרכז המחקר והמידע של הכנסת במסגרת מסמך זה, הופצו שאלונים ברשויות המקומיות בנוגע לטיפול בעולים קשישים ועולים קשישים עירייתם, כאשר מענה התקבל רק מעשר רשויות. מממצאי הסקר עולה כי **אין גוף אחד שאחראי על הטיפול בעולים הקשישים ברשויות המקומיות.** עולים קשישים מקבלים סיוע ממחלקות הרווחה האחראיות על מתן סיוע לכלל הקשישים וממחלקות עלייה וקליטה המעניקות סיוע לכלל העולים, כאשר לא תמיד המחלקות הללו מקיימות קשר שוטף ביניהן.
- עוד עלה מהסקר כי קיים מחסור בעובדים מקצועיים במשרה מלאה או חלקית דוברי שפות המסייעים לעולים קשישים, ולעיתים נאלצים גורמי המקצוע להיעזר בשירותי תרגום של הצוות המנהלי של הרשות המקומית. ברוב הרשויות המקומיות **לא מתקיימות הכשרות מקצועיות מיוחדות לטיפול**

בעולים קשישים, אלא הכשרות כלליות של עבודה סוציאלית לטיפול בגיל השלישי. עוד עולה כי קיים מחסור בכלים ובתוכניות הכשרה ייחודיות עבור גורמי מקצוע לטיפול בעולים קשישים עריריים.

- כמו כן עלה מהסקר שאין הקצאה של תקציב ייעודי לטיפול בעולים קשישים או בעולים קשישים עריריים, והם מטופלים במחלקות הרווחה כמו כל קשיש הזכאי לשירותי רווחה, או כמו כל עולה הזכאי לשירותים מאגפי עלייה וקליטה.

- תוכניות של משרדי ממשלה לסיוע לקשישים בכלל ולעולים קשישים על פי רוב אינן מגיעות יחד עם תקציב ממשלתי ועל כן לא ניתנות ליישום בפועל. יתרה מכך, **רבות מהרשויות המקומיות מסתייעות בארגוני המגזר השלישי בכדי לממן ולהפעיל את תוכניות הסיוע בהן משתתפים עולים קשישים**. זאת למשל בהשתתפות קרנות בסיוע הכספי הניתן ישירות לעולים קשישים, או בתרומות לסיוע החומרי שניתן לעולים קשישים כגון מוצרי חשמל, תלושים לקניית מזון או אספקת ארוחות חמות לאנשים שאינם זכאים לכך לפי חוק הסיעוד, וכן במימון טיפולי שיניים ושיניים תותבות, תרופות וכיוצא בזאת.

- גורמים ברשויות המקומיות ציינו כי הם נתקלים במקרים מעטים של חוסר היענות מצד העולים הקשישים לקבל מהן סיוע. עם זאת, **חוסר ההיענות לקבלת סיוע קשור לפעילויות שבכדי להשתתף בהן נדרשת השתתפות סמלית של העולה הקשיש בסכום של עד כמה עשרות שקלים, סכום שהעולים הקשישים אינם מעוניינים או אינם יכולים להוציא**. בכל הקשור לקבלת שירותים וסיוע כספי או חומרי (כגון מוצרי חשמל, מזון, ציוד רפואי) קיים ביקוש רב ואין כמעט סירובים לקבלם.

1. קשישים בישראל – רקע

הגדרת הקשישים המקובלת בעולם **מתייחסת לגילאי 65 ומעלה**,¹ עם זאת, ישנן זכויות סוציאליות הניתנות בהתאם לגיל הפרישה, כלומר החל מגיל 62 לנשים, והחל מגיל 67 לגברים, כך למשל זכויות הקשורות לפרישה מעבודה, קצבאות ביטוח לאומי לקשישים, ושירותים על פי חוק ביטוח סיעוד ושירותים מהמחלקות לשירותים חברתיים.² יצוין כי כיום ישנו מעבר לשימוש בביטוי אזרח ותיק במקום הביטוי קשיש,³ עם זאת, במסמך זה בחרנו לעשות שימוש בביטוי קשיש כשם הדיון שנקבע בוועדה שעבורו נכתב מסמך זה, וזאת מלבד מקרים בהם הביטוי אזרח ותיק הוא הביטוי שהמשרדים עושים בו שימוש.

גלי העלייה הגדולים של שנות התשעים תרמו באופן משמעותי לגידול באוכלוסיית ישראל באופן כללי ובאוכלוסיית הקשישים בפרט.⁴ העלייה לישראל מציבה בפני עולים קשישים אתגרים רבים הנוגעים ללימוד שפה חדשה, השתלבות חברתית, התבססות כלכלית, מציאת פתרונות דיור והתמודדויות בנושאי בריאות ורווחה. להזדקנות אוכלוסיית העולים יחד עם אתגרי הקליטה בגיל מאוחר יש השלכות על צורכיהם של העולים בתחומי הרווחה, הבריאות, החברה והפנאי, וכן בשאר תחומי החיים. מבחינת מצבם הכלכלי, רובם המכריע של הקשישים שעלו ארצה הגיעו ללא יכולת כלכלית בסיסית ורבים מהם חיים כיום מקצבת זקנה והשלמת הכנסה לאור היעדר פנסיה תעסוקתית או מקורות הכנסה אחרים. היעדרה של פנסיה מספקת לקיום קיימת גם בקרב עולים שעלו בגיל צעיר יותר בגלי העלייה של שנות ה-90 וכיום הם קשישים, משום שהם לא הספיקו לצבור מספיק שנות ותק בתעסוקה בישראל המשפיעות על זכויותיהם הפנסיוניות. במחקר של מאירס-גיוניט-מכון ברוקדייל משנת 2013 עלה שאחד הביטויים לקשיים כלכליים של חלק מן העולים הקשישים הוא ייצוגם הנרחב בשירותי הרווחה, כך נמצא שאחוז העולים הקשישים הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים הוא 43% וזאת לעומת אחוז הרשומים מקרב כלל בני ה-65 ומעלה שעומד על 33%. עוד נמצא באותו המחקר שבמקרים רבים מיצוי מלוא הזכויות הסוציאליות אינו נגיש לעולים חדשים וזאת בשל מחסומי שפה ותרבות, אי הכרת הזכויות או ההסדרים הקיימים בחברה ואי הבנת המערכות הבירוקרטיות האמונות על מתן זכויות לאזרח. כמו כן, ניתן לציין שאחת הבעיות המרכזיות של קשישים בכלל ושל עולים קשישים בפרט היא הבדידות. מסקרים שבוצעו בעבר נמצא שמצבם החברתי של עולים קשישים טוב פחות מזה של קשישים שאינם עולים, ויש בקרבם אחוז גבוה יותר של אלמנים ושל קשישים חיים לבדם, זאת דווקא בתקופת חיים שבה האדם המזדקן זקוק לתמיכה חברתית רבה יותר בדמות רשתות חברתיות למשל שקיומן משפיע ישירות על רווחתו הנפשית והגופנית של הקשיש.⁵

¹ ראו למשל: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [הודעה לעיתונות לרגל יום האזרח הוותיק הבין-לאומי שיחול ב-1 באוקטובר 2015](#), 24 בספטמבר 2015; [לוח 2.20 אוכלוסייה לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, גיל, מין וצורת יישוב](#), 10 בספטמבר 2015. [קשישים בישראל - שנתון סטטיסטי 2014](#), בעריכת גיני ברודסקי, יצחק שנור, שמואל באר, מאירס-גיוניט-ברוקדייל, יולי 2015.

² הוראה 4 לפרק 4 בתקנות עבודה סוציאלית, מיום 25 באוגוסט 2011; חוק גיל פרישה, התשס"ד-2004.

³ למשל: תעודת אזרח ותיק הניתנת לתושב ישראל שהגיע לגיל פרישה מהמשרד לשוויון חברתי. המשרד לשוויון חברתי, [תעודת אזרח ותיק](#), תאריך כניסה: 14 במרס 2016; הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – קצבת אזרח ותיק), התשע"ו-2015, במסגרת הצעת חוק זו מוצע להחליף את הביטוי קצבת זקנה בביטוי קצבת אזרח ותיק.

⁴ [קשישים בישראל - שנתון סטטיסטי 2014](#), בעריכת גיני ברודסקי, יצחק שנור, שמואל באר, מאירס-גיוניט-ברוקדייל, יולי 2015, עמ' 4.

⁵ אסף שרון, גיני ברודסקי, שמואל באר, עולים בני 65+ מברית המועצות לשעבר: מאפיינים כלכליים, חברתיים ומאפייני דיור, מאירס-גיוניט-מכון ברוקדייל, נובמבר 2013.

דוגמאות לקשיים הייחודים לעולים קשישים ניתן למצוא במחקר של מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל הנזכר לעיל שבוצע בקרב עולים קשישים בני 65 ומעלה מברית המועצות לשעבר. במחקר נמצא כי לאחוז גבוה מאוד מן העולים הקשישים יש קשיי שפה (כ-75%) וחלק ניכר מהם (כ-65%) מפצים על כך בפנייה לאנשי מקצועי דוברי רוסית או למקורות עזרה לא פורמאליים כדוגמת בני משפחה או מכרים. רובם של העולים הקשישים מברית המועצות לשעבר (כ-75%) מדווחים על מצב בריאותי ירוד יותר לעומת מצבם של הקשישים ילידי הארץ. אחוז הקשישים שמתגוררים בגפם דומה בין עולים לבין אלה שאינם עולים, עם זאת אחוז העולים הקשישים שגרים בדירה בבעלותם קטן פי שניים ויותר מאחוז הגרים בדירה בבעלותם בקרב קשישים שאינם עולים (40% לעומת כ-85% בהתאמה). דבר זה משפיע על מצבם הכלכלי, היות שעולים קשישים המתגוררים בדירות בשכירות פרטית מתקשים מבחינה כלכלית יותר מעולים קשישים שאינם מתגוררים בשכירות ועל כן יש להם קושי לכסות את ההוצאות החודשיות של ניהול משק הבית. לאור קשיים אלו נמצא בסקר שרבים מהעולים הקשישים מביעים עניין לעבור להתגורר בדוור ציבורי, משום שהדבר יקטין את הוצאותיהם על שכר דירה. עוד עלה בסקר שהעולים הקשישים מביעים עמדות לפיהן הם זקוקים לעזרה רבה יותר בטיפול האישי (רחצה, הלבשה, אכילה) ובניהול משק הבית (ניקיון, הכנת ארוחות, כביסה וכו'). כשליש טענו שהם זקוקים לקשר רב יותר עם עובד סוציאלי, ובעוד ש-16% מהעולים הקשישים דיווחו כי הם חשים בדידות לעיתים קרובות, רק חמישית מהם ביקרו במועדון חברתי לפנסיונרים, מועדון וטרנים או מרכז יום לקשיש. עוד נמצא כי רק לאחוז קטן מהעולים הקשישים אין כל רשת תמיכה חברתית בלתי פורמלית בישראל, לכ-4% אין ילדים או נכדים אך יש להם קרובי משפחה אחרים בארץ, וכ-1% הם עירייתם לחלוטין.⁶

2. נתונים על עולים קשישים

אוכלוסיית הקשישים בישראל מנתה בסוף שנת 2014 כ-900.1 אלף איש שהם כ-10.8% מתושבי המדינה, מתוכם 503.4 אלף נשים (5.9% מכלל האוכלוסייה) ו-397 אלף גברים (4.6% מכלל האוכלוסייה), כאשר כ-45% מתוך אוכלוסיית הקשישים הינם מעל לגיל 75. ניתן לציין כי עם קום המדינה היוו בני ה-65 ומעלה 4% בלבד מכלל אוכלוסיית המדינה בעוד שמאז שנת 1995 חלקם באוכלוסייה יציב ועומד על כ-7.10%

מהשנתון הסטטיסטי של מכון ברוקדייל, בסוף שנת 2013 רוב הקשישים היהודים הם ילידי חו"ל (81%). באותה השנה מספרם של העולים מאתיופיה בני 65 ומעלה עמד על 7,900 איש, מתוכם 5,700 עלו לישראל משנת 1990 ואילך. קשישים ילידי אתיופיה היוו כ-6% מכלל האוכלוסייה ממוצא אתיופי, וכ-1% מכלל הקשישים בארץ.⁸ נכון לשנת 2014 חלקם היחסי של בני 65 ומעלה בקרב עולי ברית המועצות לשעבר שעלו

⁶ אסף שרון, גיני ברודסקי, שמואל באר, עולים בני 65+ מברית המועצות לשעבר: מאפיינים כלכליים, חברתיים ומאפייני דוור, מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, נובמבר 2013.

⁷ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [הודעה לעיתונות לרגל יום האזרח הוותיק הבין-לאומי שיחול ב-1 באוקטובר 2015](#), 24 בספטמבר 2015.

⁸ [קשישים בישראל - שנתון סטטיסטי 2014](#), בעריכת גיני ברודסקי, יצחק שנור, שמואל באר, מאירס-ג'וינט-ברוקדייל, יולי 2015, עמ' 7.

לארץ החל משנת 1990 הוא 22.7%, פי שניים מחלקם באוכלוסייה (10.8%). יש לציין כי חלקם היחסי של העולים מברית המועצות לשעבר מקרב כלל הקשישים הוא 19.1%⁹.

בסוף שנת 2013, 96% אחוזים מבני 65 ומעלה התגוררו במשקי בית והשאר גרו במוסדות לרבות דיור מוגן. כ-189 אלף מהם (כ-23%) התגוררו בגפם, כאשר נשים בנות 65 ומעלה גרו בגפן בשיעור הגבוה פי 2.8 מאשר גברים (32% לעומת 12% בהתאמה), וכ-21 אלף מהם גרו במשק בית עם אדם נוסף שאינו קרוב משפחתם, לרוב מדובר במטפל. מהסקר החברתי לשנת 2014 עולה כי 16% אחוז מבני ה-65 ומעלה דיווחו שהם חשים בדידות לעיתים קרובות, וכן דיווחו כ-17% שהם אינם יודעים לקרוא בעברית כלל.¹⁰

בנוגע לשיעורי העוני¹¹ של עולים קשישים, בשנת 2013 חיו בעוני בישראל 432,600 משפחות עניות (שיעור עוני של 18.6%) ובהן 1,658,200 נפשות (שיעור עוני של 21.8%). **שיעור העוני של משפחות הקשישים עמד בשנת 2013 על 22.1%, כלומר, שיעור הגבוה משיעור העוני בקרב כלל האוכלוסייה. שיעור העוני של משפחות עולים עמד בשנת 2013 על שיעור של 18.5%**. יצוין כי קיימת חפיפה חלקית בין אוכלוסיית העולים לאוכלוסיית האזרחים הוותיקים, כאשר תרומתם של תשלומי העברה (תשלומים וקצבאות שהמדינה מעבירה) לחילוץ מהעוני גבוהה מאוד בקרב אוכלוסיית העולים.¹² כאמור, בשנת 2013 שיעור העוני בכלל המשפחות בישראל עמד על 18.6%. מנתוני הביטוח הלאומי עולה כי באותה השנה **שיעור העוני בקרב משפחות שבראשן עולה קשיש עמד על 36.6%, כלומר פי שניים משיעור העוני בקרב כלל המשפחות בישראל**, זאת כמפורט בטבלה להלן:

טבלה מס' 1 - שיעור העוני של משפחות לפי קבוצות אוכלוסייה (באחוזים) לאחר תשלומי העברה ומיסים 2012 ו-2013 ¹³		
2013	2012	
22.1	22.7	שיעור העוני בקרב משפחות שבראשן אזרח ותיק
18.5	17.3	שיעור העוני בקרב משפחות עולים
36.6	34.3	שיעור העוני בקרב משפחות שבראשן אזרח ותיק עולה
18.6	19.4	סך כל האוכלוסייה

⁹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [הודעה לעיתונות לרגל יום האזרח הוותיק הבין-לאומי שיחול ב-1 באוקטובר 2015](#), 24 בספטמבר 2015.

¹⁰ שם.

¹¹ ההגדרה המקובלת בישראל קובעת את קו העוני **כרמת ההכנסה השווה ל-50% מההכנסה החציונית לנפש סטנדרטית. נפש סטנדרטית** נקבעת על פי סולם שקילות, המתרגם את מספר הנפשות במשפחה למספר הנפשות ה"תקניות" שבה. כך, לכל נפש נוספת במשפחה מיוחסת השפעה שולית הולכת וקטנה מבחינת העומס המוטל על תקציב המשפחה. [קשישים בישראל - שנתון סטטיסטי 2014](#), בעריכת גיני ברודסקי, יצחק שנור, שמואל באר, מאיר-ס-גיוניט-ברוקדייל, יולי 2015, עמ' 173.

¹² המוסד לביטוח לאומי, [ממדי העוני והפערים החברתיים – דו"ח שנתי 2013](#), נובמבר 2014, עמ' 7, 8, 30.

¹³ המוסד לביטוח לאומי, שם, בעמ' 32. אורן היר, אגף מחקר כלכלי, מנהל המחקר והתכנון, המוסד לביטוח לאומי, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 13 באוקטובר 2015.

כפי שהוזכר, לצורך סקירה זו ביצע מרכז המחקר והמידע של הכנסת סקר בקרב מספר רשויות מקומיות בנוגע לטיפולן בעולים קשישים ועולים קשישים עירייתם. להלן יוצגו נתונים אודות פיזור אוכלוסיית העולים והעולים הקשישים בערים בישראל.

בעשור האחרון חל גידול במספר העולים מצרפת, מאוקראינה, מרוסיה ומארה"ב. רוב העולים מעדיפים להשתקע השתקעות ראשונית בערים הגדולות. אחוז גבוה של העולים מצרפת בחר להתגורר בנתניה (29% מכלל העולים מצרפת ב-2014), אחוז גבוה מהעולים מאוקראינה בחר להתגורר בחיפה (13%), רבים מהעולים מרוסיה השתקעו בתל-אביב-יפו (18%) ואחוז גבוה של העולים מארה"ב בחר להתגורר בירושלים (28%).¹⁴ בטבלה להלן פירוט 10 היישובים בהם התיישבו מספר עולים הרב ביותר בקרב העולים שעלו בין השנים 1989-2015:

טבלה מס' 2 – נתונים על 10 היישובים בהם התיישבו מירב העולים שעלו לישראל בין השנים 1989-2015 ¹⁵		
יישוב	סך כולל התושבים ביישוב	סך כולל העולים המתגוררים ביישוב
ירושלים	916,876	75,846 (8.3%)
אשדוד	244,167	75,454 (30.9%)
חיפה	314,007	73,902 (23.5%)
תל אביב - יפו	511,553	72,767 (14.2%)
נתניה	229,578	66,384 (28.9%)
באר שבע	212,544	58,082 (27.3%)
בת ים	157,551	52,382 (33.2%)
ראשון לציון	257,359	51,247 (19.9%)
פתח תקווה	247,001	49,727 (20.1%)
אשקלון	138,539	42,941 (31.0%)

¹⁴ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [אוכלוסיית ישראל 2005-2014](#), סטטיסטיקל 143, 20 באוקטובר 2015.

¹⁵ יצוין כי הנתונים אינם כוללים נפטרים, תושבים חוזרים ומי שנולד בארץ. משרד העלייה, הקליטה והתפוצות, קובץ [עולים מ-1989 עד 2015](#), הנתונים נמסרו לוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות לקראת דיונה בנושא היערכות משרדי הממשלה והרשויות המקומיות לקליטת העולים מהתפוצות, [פרוטוקול דיון מס' 62](#), 18 בינואר 2016.

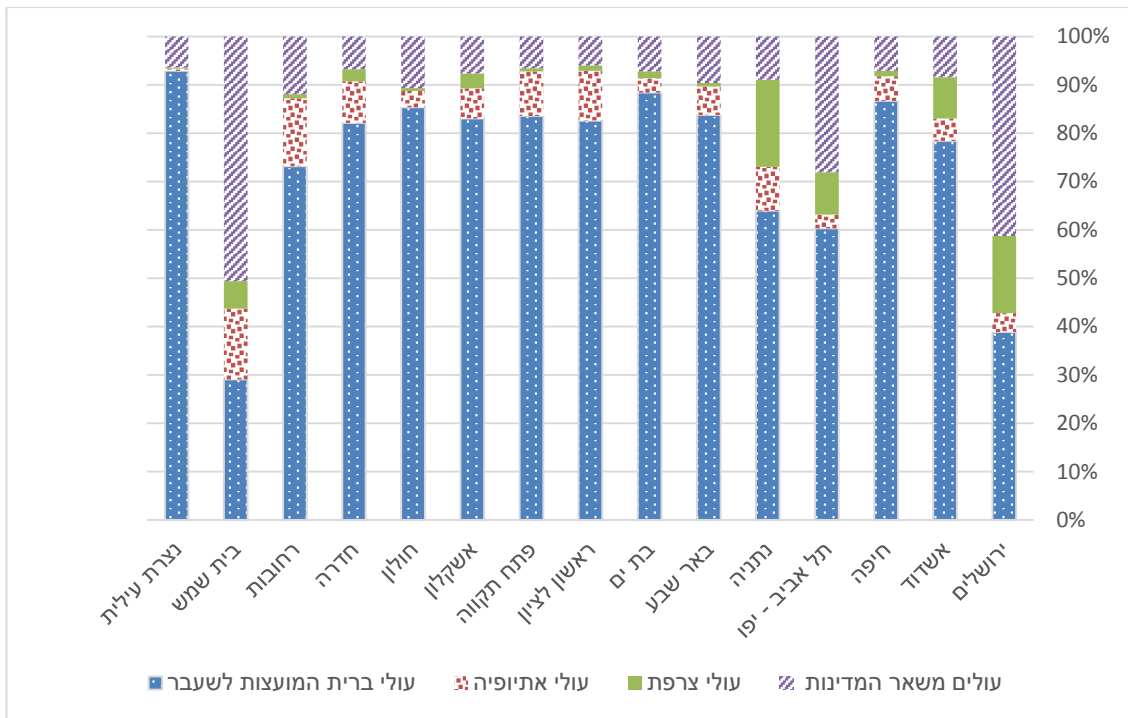

מנתוני משרד העלייה והקליטה, סך כול העולים שעלו בין השנים 1989-2015 עומד על 1.211 מיליון איש המהווים 13.9% מכלל תושבי המדינה. יוצאי ברית המועצות לשעבר מהווים 72.3% מכלל העולים, יוצאי אתיופיה מהווים 6% מתוך כלל העולים, יוצאי צרפת מהווים 4.9% מתוך כלל העולים ויוצאי ארצות הברית מהווים 5.4% מתוך כלל העולים.¹⁶

עוד עולה מנתוני משרד העלייה והקליטה כי בירושלים התיישבו מירב העולים שעלו ארצה בין השנים 1989-2015 (6.23%), לאחריה אשדוד (6.22%), חיפה (6.10%) ותל-אביב-יפו (6%). ניתן לציין שבפילוח העולים לפי מדינות מוצא המספר הגדול ביותר של עולי ברית המועצות לשעבר התיישבו בחיפה (64,040), אשדוד (59,165) ובאר שבע (48,649); המספר הגדול ביותר של עולי אתיופיה התיישבו בנתניה (6,020), ראשון לציון (5,306) ופתח תקווה (1,875); המספר הגדול ביותר של עולי צרפת מתגוררים בירושלים (12,099), נתניה (11,988) ואשדוד (6,438); מירב העולים מארצות הברית מתגוררים בירושלים (15,126), בית שמש (6,429) ותל אביב-יפו (6,359).¹⁷

בגרף להלן ניתן לראות את התפלגות העולים בכל אחת מ-15 הערים בהן אוכלוסיית העולים הגדולה ביותר שעלו בין השנים 1989-2015, בחלוקה לפי מדינות מוצא (ברית המועצות לשעבר, אתיופיה, צרפת וכול השאר).¹⁸

גרף מס' 1 – התפלגות העולים שעלו בין השנים 1989-2015 לפי מדינות מוצא ב-15 הערים בהן אוכלוסיית העולים הגדולה ביותר

¹⁶ יצוין כי הנתונים אינם כוללים נפטרים, תושבים חוזרים ומי שנולד בארץ. משרד העלייה, הקליטה והתפוצות, קובץ **עולים מ-1989 עד 2015**, הנתונים נמסרו לוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות לקראת דיונה בנושא היערכות משרדי הממשלה והרשויות המקומיות לקליטת העולים מהתפוצות, **פרוטוקול דיון מס' 62**, 18 בינואר 2016..

¹⁷ שם.

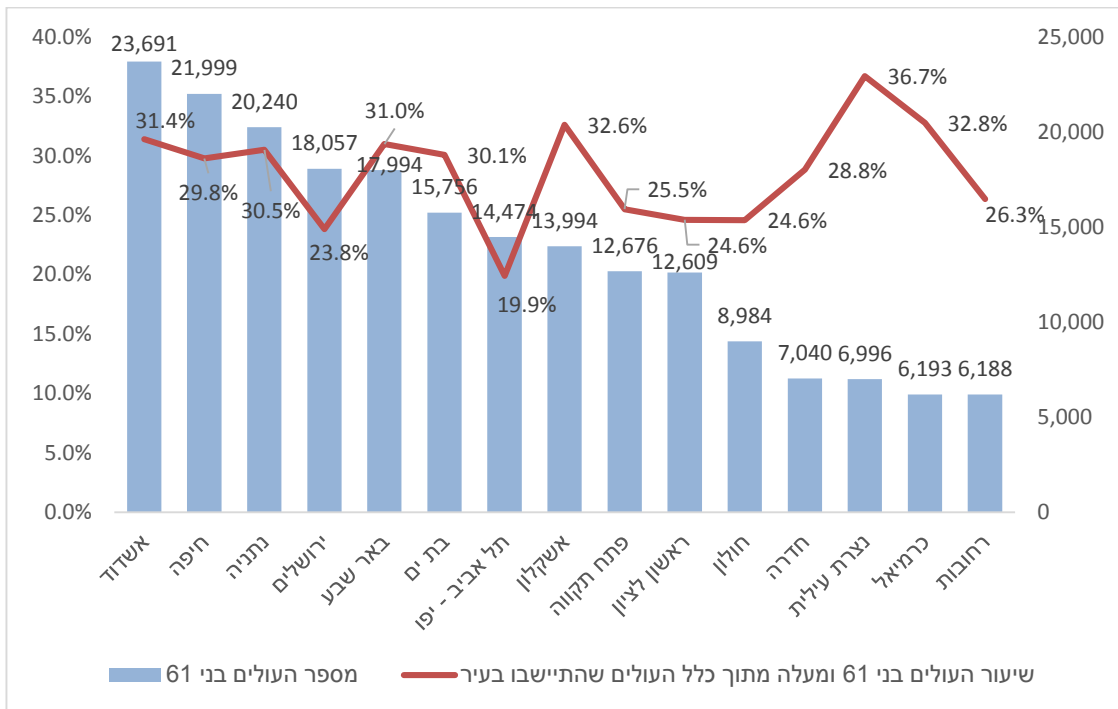
¹⁸ שם.

מהתרשים עולה כי ב-15 הערים בהן התיישבו מרבית העולים, יוצאי ברית המועצות מהווים רוב מתוך כלל העולים שהתיישבו בערים אלו ושעלו בין השנים 1989-2015. עולי צרפת מהווים 16%-18% מבין העולים שהתיישבו בערים ירושלים ונתניה, ועולי אתיופיה מהווים כ-14% מבין העולים שהתיישבו בערים רחובות ובית שמש. יצוין כי גם בירושלים וגם בבית שמש כ-40%-50% מכלל העולים שהתיישבו בהן עלו ממדינות שאינן ברית המועצות לשעבר, אתיופיה או צרפת.

מנתוני המשרד בנוגע לאוכלוסיית העולים מגיל 61 ומעלה שעלו בין השנים 1989-2015 עולה כי מירב העולים בגילאים אלו עלו לאשדוד (כ-23 אלף עולים), לחיפה (כ-22 אלף עולים) ולנתניה (כ-20 אלף עולים). בשלושת הערים הללו, עולים מהווים כשליש מכלל העולים שהתיישבו בהן, זאת כמפורט בגרף להלן:¹⁹

גרף מס' 2 – הערים שמספר העולים בני 61 ומעלה שעלו בין השנים 1989-2015 והתיישבו בהן הוא הגדול ביותר, ושיעורם של אלו מתוך כלל העולים שהתיישבו באותן הערים²⁰

מהגרף עולה כי ישנם יישובים שאחוז העולים הקשישים בהם מתוך כלל העולים הוא גבוה יותר בהשוואה ליישובים בהם אוכלוסיית העולים הקשישים גדולה יותר במספרים מוחלטים.²¹ כך למשל בתל אביב-יפו, שבה מספר העולים בני 61 ומעלה עומד על 14,474, מספר הגדול פי 2 מנצרת עילית שמספרם עמד על 6,996, אך בעוד שבתל אביב-יפו עולים אלו מהווים 19.9% מכלל העולים שמתגוררים בה, בנצרת עילית הם מהווים 36.7% מכלל העולים שמתגוררים בה.

¹⁹ משרד העלייה, הקליטה והתפוצות, קובץ [עולים מ-1989 עד 2015](#), הנתונים נמסרו לוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות לקראת דיונה בנושא היערכות משרדי הממשלה והרשויות המקומיות לקליטת העולים מהתפוצות, [פרוטוקול דיון מס' 62](#), 18 בינואר 2016.

²⁰ שם.

²¹ לממצא דומה ראו: [קשישים בישראל - שנתון סטטיסטי 2014](#), בעריכת גיני ברודסקי, יצחק שנור, שמואל באר, מאירס-גינטי-ברוקדייל, יולי 2015, עמ' 9.

לבסוף, יצוין כי במהלך שנת 2015 עלו לישראל כ-31,300 עולים, מתוכם 3,946 קשישים (12.6%). כשני שליש מהעולים הקשישים היו נשים וכ-50% מהם עלו ממזרח אירופה (בעיקר מרוסיה ואוקראינה) וכ-40% ממערב אירופה (בעיקר מצרפת). הערים המרכזיות אליהן הגיעו העולים הקשישים הן: נתניה, תל אביב-יפו, ירושלים, אשדוד, חיפה, בת ים, ראשון לציון, אשקלון, רעננה, ובאר שבע.²²

* * *

מדיניות שירותי הבריאות והרווחה בישראל דוגלת בהשאת הקשיש במסגרת הבית והקהילה ככל הניתן ובמניעת העברתו למסגרת מוסדית. הדבר מתבטא בתגבור משאבים המיועדים לשירותים קהילתיים שונים ובהגברת מאמצים לפיתוח שירותים חדשים. האחריות למימון השירותים לקשישים ולהספקתם מתחלקת בין משרדי הממשלה השונים לפי תחומי האחריות שלהם ובינם לבין הרשויות המקומיות וכן בהתאם למצבו התפקודי של הקשיש. כך, למשל בתחום המוסדי, שבו משרד הרווחה והשירותים החברתיים אחראי על הטיפול בקשישים עצמאיים ותשושים, משרד הבריאות אחראי על הטיפול בקשישים סיעודיים ותשושי נפש, וקופות החולים אחראיות על הטיפול בקשישים במצב סיעודי מורכב. לצד הגופים הללו פועלים גם ארגונים ציבוריים וולונטריים ופרטיים, ולאור מעורבותם של גופים כה רבים לא נוכל להקיף בסקירה זו את מלוא השירותים והטיפול הניתנים לקשישים בכלל ולעולים קשישים בפרט.²³ יתרה מכך, בנוסף לקשישים עימם מתמודד אדם קשיש, עולים קשישים ועולים קשישים עירייתם מתמודדים גם עם קשיי קליטה, פערי שפה ותרבות וכיוצא בזה. בפרקים הבאים ייסקרו מספר משרדי ממשלה בנוגע לטיפול ולסיוע שהם מספקים לעולים קשישים.

3. משרד הרווחה והשירותים החברתיים

משרד הרווחה והשירותים החברתיים משמש כגורם מוביל ביישום מדיניות הרווחה של מדינת ישראל. המשרד, בשיתוף פעולה עם משרדים וגופים אחרים, עוסק באיתור, מניעה, טיפול, הגנה, שיקום וסיוע לכל אדם, משפחה וקהילה הנתונים במצבי משבר זמניים או מתמשכים. **השירות לאזרחים ותיקים** באגף לשירותים אישיים וחברתיים אחראי על סיוע לציבור האזרחים הוותיקים בישראל תוך שימת דגש על אזרחים ותיקים בודדים ללא עורף משפחתי, אזרחים ותיקים עם ירידה בתפקוד, אזרחים ותיקים המתקיימים מקצבת זקנה והשלמת הכנסה, ניצולי שואה, ואזרחים ותיקים נפגעי התעללות והזנחה.²⁴

הבסיס להענקת שירותי רווחה אישיים מעוגן בחוק שירותי הסעד, התשי"ח-1958. חוק זה מסדיר את המסגרת הארגונית למתן שירותי הרווחה האישיים ומחייב את הרשויות המקומיות בהקמת "לשכת סעד לשם טיפול סוציאלי בנזקקים והגשת סעד להם". חוק שירותי הסעד קובע מסגרת לתיקון תקנות מחייבות בנוגע לשירותי הרווחה האישיים, על סמך תקנות אלו יכול המשרד להנפיק הוראות והנחיות, בין השאר

²² משרד העלייה והקליטה, סקירת פעילות משרד העלייה והקליטה בנושא טיפול בעולים קשישים ועולים קשישים עירייתם, מרס 2016. מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 17 במרס 2016.

²³ **קשישים בישראל - שנתון סטטיסטי 2014**, בעריכת גיני ברודסקי, יצחק שנור, שמואל באר, מאירס-גינטי-ברוקדייל, יולי 2015, עמ' 249-250.

²⁴ משרד הרווחה והשירותים החברתיים, **ייעוד המשרד**, תאריך כניסה: 14 במרס, 2016; שם, **אזרחים ותיקים**, תאריך כניסה: 14 במרס, 2016.

באמצעות תקנון עבודה סוציאלית (להלן: תע"ס). הוראות אלו מבטאות את מדיניות המשרד בדבר אופי השירותים שיש לתת לנזקקים והיקפם.²⁵ במסגרת השירותים הכלליים שניתנים על ידי המשרד לאזרחים ותיקים לפי פרק 4 לתע"ס,²⁶ ניתן לציין טיפולים סוציאליים, עזרה בניהול משק בית, מימוש זכויות הנוגעות לשירותים רפואיים, אספקת ארוחות מוכנות,²⁷ מעונות,²⁸ טיולים או נופשונים,²⁹ דיור מוגן,³⁰ קהילות תומכות,³¹ מועדונים,³² ומרכזי יום לזקן.³³

במענה של משרד הרווחה והשירותים החברתיים לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנוגע לנתונים אודות עולים קשישים ועולים קשישים עריריים המקבלים שירותים לפי הוראות התע"ס שלעיל, נמסר כי המשרד משלב את העולים הקשישים בכל השירותים שניתנים על ידי השירות לאזרחים ותיקים בקהילה אך אין למשרד פילוח של מקבלי השירותים הללו בחלוקה לקשישים עולים, קשישים עולים עריריים וקשישים שאינם עולים. עוד צוין כי המשרד מקיים שיתופי פעולה עם משרד העלייה והקליטה במקרים מיוחדים של קשישים עולים הזקוקים לטיפול מיוחד, ובמקרים של השמת עולים קשישים בבתי אבות המתאימים לצרכיו של הקשיש.³⁴ למרות האמור לעיל, בדו"ח סקירת השירותים החברתיים לשנת 2015 של המשרד דווח כי באותה השנה היו רשומים במחלקות לשירותים חברתיים 275,200 בני 65 ומעלה, המהווים 21% מכלל קבוצות הגיל הרשומות במחלקות לשירותים חברתיים, פי שניים משיעורם באוכלוסייה הכללית (כ-10.8% כאמור בפרק 2 לעיל). היות שרוב אוכלוסיית בני ה-65 ומעלה הם ילידי חו"ל, גם מרבית הקשישים הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים הם ילידי חו"ל (89.9%), כאשר 68,400 איש מתוכם הם יוצאי ברית המועצות לשעבר ו-6,100 הם עולי אתיופיה.³⁵

במענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פירט המשרד באילו קשיים ידוע לו שעימם צריכים להתמודד עולים קשישים; בכלל זאת נמסר שעולים קשישים נתקלים בכל הקשיים המאפיינים את אוכלוסיית העולים אך לקשישים יש קושי מיוחד הנובע מהיעדרה של פנסיה מסודרת לאור אי צבירת זכויות פנסיוניות. זאת משום שהם לא שוהים בארץ די זמן או משום שהם לא יכלו להעביר את זכויותיהם הפנסיוניות, אם היו כאלה, מארץ מוצאם. בנוסף, עולים קשישים עריריים מתמודדים עם בדידות והיעדר תמיכה. בניסיון לסייע לעולים קשישים ועולים קשישים עריריים, משרד הרווחה באמצעות השירות לאזרחים ותיקים מקציב 4 מיליון ש"ח לסיוע בצרכים מיוחדים של עולים קשישים ברכישת ציוד ביתי, מזון וכדומה. המשרד מקצה 300 אלף ש"ח לפעילויות העשרה במועדוני עולים ב-10 מוקדים ברחבי הארץ,

²⁵ שירי בס ספקטור, [זכויות חברתיות ושירותי הרווחה האישיים בישראל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 21 באוקטובר 2010.

²⁶ תקנון עבודה סוציאלית, [פרק 4 - טיפול באזרחים ותיקים](#), תאריך כניסה: 14 במרס, 2016.

²⁷ תקנון עבודה סוציאלית, הטיפול בזקן בביתו ובקהילה, [הוראה 4.4 לתע"ס](#), מיום 25 באוגוסט 2011.

²⁸ תקנון עבודה סוציאלית, השמת זקנים תשושים במעונות, [הוראה 4.8 לתע"ס](#), מיום 23 בדצמבר 2013.

²⁹ תקנון עבודה סוציאלית, נופשון לזקן, [הוראה 4.9 לתע"ס](#), מיום 12 באוקטובר 2009.

³⁰ תקנון עבודה סוציאלית, דיור מוגן לזקנים, תכנית משותפת עם משרד הבינוי והשיכון, [הוראה 4.10 לתע"ס](#), מיום 19 בינואר 2009.

³¹ תקנון עבודה סוציאלית, קהילה תומכת לזקנים, [הוראה 4.11 לתע"ס](#), מיום 27 בינואר 2013.

³² תקנון עבודה סוציאלית, מועדונים ופעילות פנאי לזקנים, [הוראה 4.12 לתע"ס](#), מיום 11 במאי 2015.

³³ תקנון עבודה סוציאלית, מרכז יום לזקן, [הוראה 4.13 לתע"ס](#), מיום 19 בינואר 2009.

³⁴ עו"ס ענת שגב, מרכזת הקשר כנסת-ממשלה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 16 במרס 2016.

³⁵ גלית מבורך, [אוכלוסיית האזרחים הוותיקים](#), בתוך: [סקירת השירותים החברתיים לשנת 2014](#), משרד הרווחה והשירותים החברתיים, אוקטובר 2015, עמ' 509-540.

וכן מוקמים מועדוני מופ"ת³⁶ ייחודיים לעולים בעלות של כ-247,000 ש"ח למועדון לשנה. מועדונים אלה נועדו לתת מענה לבדידות אותה חשים עולים קשישים וכן לסייע בביטחון התזונתי שלהם והם מיועדים ל-30 קשישים המגיעים בהסעות מאורגנות שלוש פעמים בשבוע ומקבלים ארוחות בוקר וצהריים ומשתתפים בפעילות חברתית. מועדוני מופ"ת ליוצאי חבר העמים קיימים בערים: קריית ים, שני מועדונים באשדוד, לוד, קריית ביאליק, ירוחם ובעפולה. מועדוני מופ"ת ליוצאי אתיופיה קיימים בערים נתניה, קריית ים, כרמיאל, חדרה, אשדוד וגדרה. לבסוף, במענה לפנייה מרכז המחקר והמידע של הכנסת נמסר מהמשרד כי לא מוכרים לו מקרים בהם עולים קשישים או עולים קשישים עירייתם סירבו לקבל סיוע מטעמו.³⁷

4. משרד העלייה והקליטה

משרד העלייה והקליטה דיווח למרכז המחקר והמידע של הכנסת כי הוא מקצה משאבים רבים לקליטה מיטבית של כלל העולים במגוון תחומים, כאשר אוכלוסיית העולים הקשישים היא אחת הקבוצות המרכזיות שהמשרד מטפל בהן והיא מקבלת סיוע כספי וכן שירותים בתחומי חברה, תרבות ורווחה. כמו כן המשרד מסייע בהנגשת שירותים של משרדי ממשלה אחרים וזאת באמצעות עובדי המשרד דוברי שפות. במהלך שנת 2015 המשרד העניק סיוע לכ-73,000 עולים קשישים שמתוכם 50,000 מקבלים סיוע באמצעות פעילויות המתקיימות ברשויות המקומיות שבתמיכת המשרד. **עלות הסיוע הכולל לעולים קשישים במהלך שנת 2015 עמדה על סכום מצטבר של 100,684,243 ש"ח.** מתוך סכום זה כ-61% (58 מיליון ש"ח) ניתנו לעולים קשישים במסגרת סל הקליטה שהם זכאים לו בשנתם הראשונה, כ-15% מכלל התשלומים ניתנו כמענק לוותיקי מלחמת העולם השנייה, וכ-11% מכלל התשלומים ניתנו במסגרת תוכנית הזנה לקשישים (כמפורט בטבלה מס' 3 להלן). יובהר שהמשרד מגדיר עולים קשישים על פי ההגדות של המוסד לביטוח לאומי, כלומר גברים מגיל 67 ונשים מגיל 62. זכאותם של העולים הקשישים לשירותים מהמשרד היא ברוב התחומים עד ל-15 שנים בארץ. עם זאת, ישנם עולים הממשיכים לקבל שירותים מהמשרד גם לאחר תקופה זו וזאת למשל במקרים של ווטרינרים, מסורבי עלייה, עולים הזכאים לסיוע בדיוור וכו.³⁸ בטבלה להלן פירוט של תכניות הסיוע העיקריות שניתנו במהלך שנת 2015 על ידי משרד העלייה והקליטה לעולים קשישים:

³⁶ מועדוני מופ"ת (מועדון מועשר פלוס תזונתי) הן מסגרות חברתיות המשלבות פעילויות של מועדון מועשר יחד עם תזונה.

³⁷ עו"ס ענת שגב, מרכזת הקשר כנסת-ממשלה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 16 במרס 2016.

³⁸ משרד העלייה והקליטה, סקירת פעילות משרד העלייה והקליטה בנושא טיפול בעולים קשישים ועולים קשישים עירייתם, מרס 2016. מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 17 במרס 2016.

טבלה מס' 3 – סיוע שניתן על ידי משרד העלייה והקליטה לעולים קשישים³⁹

הערות	עלות כוללת בשנת 2015	מספר העולים הקשישים שקיבלו את הסיוע בשנת 2015	סוג הסיוע
נועד לסייע לעולה בתקופת ההתארגנות הראשונה בארץ ומשמש כדמי מחייה וסיוע בשכר הדירה ב-12 החודשים הראשונים בישראל.	כ-58 מיליון ש"ח לכלל הזכאים לסל קליטה	2,844 בתי אב של קשישים (1,147 משפחות של קשישים; 1,696 קשישים יחידים ומשפחה חד הורית)	סל קליטה (קליטה ישירה וקליטה לא ישירה)
התוכנית מיועדת לעולים קשישים בגילאי 70-80 הנמצאים בארץ עד 15 שנים ומקבלים קצבת זקנה בתוספת השלמת הכנסה או גמלת זקנה מיוחדת וממתנינים לדיור ציבורי, והיא כוללת מתן מענק חודשי של 200 ש"ח ליחידה משפחתית לרכישת מזון.	10.2 מיליון ש"ח	2,357 זוגות ו-3,096 יחידים	תכנית הזנה לקשישים
פעילויות המקבלות תמיכה מהמשרד כוללות: פעילויות מיוחדות לעולים שהשתתפו במלחמה נגד הנאצים ופעילויות הסברה במערכת החינוך והצבא על פעילותם של יהודים אלו; פעילויות הסברה על פועלם של אסירי ציון והרוגי מלכות; טיפוח תרבות פנאי, סיורים להכרת הארץ, פעילויות ספורט, מקהלות, תזונה ורפואה מונעת.	5.292 מיליון ש"ח	49,616 עולים קשישים השתתפו בפעילויות הקשורות לתקציב זה	תקציב תמיכה ברשויות מקומיות
סיוע כספי לעולים הנמלטים מאזורי חירום ומלחמה.	4.13 מיליון ש"ח	549 משפחות עולים קשישים (98% מהן עלו מאוקראינה)	קרון לסיוע לנמלטים מארצות מלחמה
עולים קשישים ממדינות מצוקה (מזרח אירופה) זכאים למקדמה של קצבת הזקנה עם הגעתם לישראל.	1.648 מיליון ש"ח	1,099	מקדמה של קצבת זקנה
האולפנים מופעלים על ידי משרד החינוך.	מוערך בכ-1.35 מיליון ש"ח	1,420	אולפנים ללימודי עברית
ניתן לעולים נתמכים שאינם יכולים להיחשב לדורשי עבודה.	46,378 ש"ח	15	דמי קיום לנתמכים
סיוע הניתן לכלל העולים בהתאם להמלצת שירותי הרווחה של המשרד. תקופת הזכאות היא 5 שנים מיום קבלת מעמד עולה והסיוע ניתן פעם אחת בלבד בתקופת הזכאות.	45,950 ש"ח לכלל הזכאים	39 זוגות קשישים 27 קשישים בגיל פנסיה	קרון מנהל מחוז

³⁹ משרד העלייה והקליטה, סקירת פעילות משרד העלייה והקליטה בנושא טיפול בעולים קשישים ועולים קשישים עיריית, מרס 2016. מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 17 במרס 2016.

סיוע בשכר הדירה משולם כחלק מסל הקליטה. החל מהחודש ה-13 לעלייתם עולים קשישים מקבלים סיוע מוגדל לאחר בדיקת זכאותם על ידי חברות הסיוע בשכר דירה. הסיוע ניתן על ידי משרד הבינוי והשיכון.	לא נמסר	37,468	סיוע בתשלום שכר דירה
מיועד לקשישים המסוגלים לנהל בעצמם משק בית, המתקיימים מקצבת זקנה ומקבלים השלמת הכנסה מהביטוח הלאומי וזכאים לגור במקבצי דיור של המשרד.	לא נמסר	כ-13,000 עולים קשישים מתגוררים במקבצי דיור או הוסטלים של המשרד	מקבצי דיור
עד לסוף שנת 2019 תסתיים בנייתן של 4,000 יחידות דיור על שטחים המיועדים לשימוש ציבורי הידועים כ"קרקע חומה" המיועדות לעולים קשישים המסוגלים לנהל בעצמם משק בית, מתקיימים מקצבת זקנה ומקבלים השלמת הכנסה מהביטוח הלאומי.	לא נמסר	אין נתון	פתרונות דיור
המלון משמש כיום כמסגרת דיור בקהילה לעולים קשישים, מרביתם עיריים, סובלים ממחלות, קשיי תפקוד ופגועי נפש. התמיכה נעשית בשיתוף עיריית ירושלים.	359,774 ש"ח	500	תמיכה בעולים קשישים המתגוררים במלון דיפלומט בירושלים

בנוסף, משרד העלייה והקליטה מעניק סיוע ייחודי לעולים קשישים המשתייכים לקבוצות מסוימות, כגון: אסיירי ציון, מסורבי עלייה, מנטרלי אסון צ'רנוביל ו-ותיקי מלחמת העולם השנייה (וטרנרים), וזאת כמפורט בטבלה להלן:

טבלה מס' 4 – סיוע ייחודי שניתן על ידי משרד העלייה והקליטה לעולים קשישים המשתייכים לקבוצות מסוימות⁴⁰

הערות	עלות כוללת בשנת 2015	מספר העולים הקשישים שקיבלו את הסיוע בשנת 2015	סוג הסיוע
הסיוע ניתן לפי חוק מעמד ותיקי מלחמת העולם השנייה, התש"ס-2000. הסיוע כולל מענק כספי שנתי (בסך 3,241 ש"ח), הנחה של 75% בקניית תרופות הרשומות בסל הבריאות, וקידום של שנה לעומדים בתור לקבלת דיור ציבורי.	כ-14.08 מיליון ש"ח	4,326	סיוע כספי לוטרניים (ותיקי מלחמת העולם השנייה)
מענק שנתי חד פעמי הניתן מכוח חוק המסייעים לנטרול תוצאות אסון צ'רנוביל, התשס"א-2001.	כ-3 מיליון ש"ח	532 מנטרלים קשישים או אלמנותיהם	סיוע למנטרלי אסון צ'רנוביל
הסיוע ניתן לפי החלטת ממשלה מס' 4080 בנושא: מסורבי עליה שהיו פעילי עליה וכתוצאה מכך איבדו את עבודתם. ⁴¹	סכום כולל של כ-1.64 מיליון ש"ח, (7,200 ש"ח לזכאי)	228	מסורבי עליה
המשרד אחראי על הפעלת התהליך להכרה באסיר ציון והמוסד לביטוח לאומי אחראי על תשלום התגמולים.	373,144 ש"ח	רוב אסירים ציון המוכרים כיום הם קשישים. (ישנם 1,254 אסירי ציון)	אסירי ציון

במשרד העלייה והקליטה קיימים שירותי רווחה שנועדו לסייע לעולים שנקלעו למצוקה. במסגרת שירותי הרווחה של משרד העלייה והקליטה מועסקים כיום שישה עובדים סוציאליים, המעניקים טיפול פרטני קצר מועד לעולים במצוקה. במסגרת תהליך הסיוע מאובחן מצבו של העולה ונבחן אילו מענים המשרד יכול להעניק וכן מבוצעת פנייה לשירותי הרווחה ברשויות המקומיות. במהלך שנת 2015 טיפלו שירותי הרווחה של משרד העלייה והקליטה ב-236 פניות של עולים קשישים, כאשר כשליש מהפניות היו בנושאים הקשורים לקשיי תעסוקה והכנסה, וכשליש היו בנושא מוגבלויות וסיבות רפואיות. כמו כן, שירותי הרווחה פועלים מול הסוכנות היהודית ומשרד הבריאות בתהליכי ההכנה להכנסתם של עולים זקנים, תשושים, תשושי נפש וסיעודיים הזקוקים לטיפול בבתי אבות או מסגרות אחרות, כך שמיד עם עלייתם לארץ עולים קשישים אלו יופנו למסגרת שאושרה מראש. לבסוף, המשרד פועל להנגשה והפצת מידע והנגשה לשונית של זכויות לעולים חדשים קשישים הן באתר האינטרנט באמצעות חוברות מידע ייעודיות. חוברות אלו עוסקות במגוון נושאים כגון נושאי בריאות ורישום לקופות חולים, ביטוח לאומי, אולפנים

⁴⁰ משרד העלייה והקליטה, סקירת פעילות משרד העלייה והקליטה בנושא טיפול בעולים קשישים ועולים קשישים עירייים, מרס 2016. מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 17 במרס 2016.

⁴¹ החלטת ממשלה מס' 4080, בנושא: [מסורבי עליה שהיו פעילי עלייה וכתוצאה מכך איבדו את עבודתם](#), מיום 5 בינואר 2012.

ללמוד עברית, ומדריך לגבי הסיוע הניתן בסל הקליטה. החוברות הללו מופקות בשפות עברית, אנגלית, רוסית, צרפתית וספרדית.⁴²

עוד יצוין שבמענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת פירט משרד העלייה והקליטה את **התוכניות העתידיות** שבכוונתו לקדם בכדי לסייע לעולים קשישים: המשרד עומד בראש ועדה בין-משרדית שהוקמה מכוח החלטת ממשלה מס' 386 בנושא הקמת צוות לבחינת הכנסות עולים חדשים בגיל פרישה,⁴³ במטרה לבחון כיצד ניתן לסייע לעולים המוגדרים כקבוצת סיכון לאור שנות עבודה מועטות בישראל שהובילו לצבירתה של פנסיה קטנה שלא תספק את צורכיהם בהגיעם לגיל פרישה. כמו כן, משנת 2016 שינה המשרד את נוהל התמיכה בארגונים חברתיים במטרה להגדיל את התמיכות הניתנות לארגונים העוסקים בקליטה בקהילה של קשישים. עוד נמסר מהמשרד כי בכוונתו להגדיל בשנת 2016 את תשלום שכר הדירה הניתן לכלל העולים החדשים בהמשך לסל הקליטה וזאת החל מהחודש השמיני ועד החודש ה-12 לקבלת הסל.⁴⁴

5. המשרד לשוויון חברתי

המשרד לשוויון חברתי (לשעבר המשרד לאזרחים ותיקים) מטפל במספר תחומים, בהם קידום אוכלוסיית האזרחים הוותיקים, קידום מעמד האישה, פיתוח כלכלי של המגזר הערבי, קידום אוכלוסיית הצעירים ויישום מדיניות לאומית לשימוש בטכנולוגיות מידע ותקשורת. בנוגע לאוכלוסיית האזרחים הוותיקים, המשרד פועל לקידום זכויותיהם של אזרחים אלו בתחומי בריאות וסיעוד, רווחה, שיכון ודירה, מיצוי זכויות, טיפול בניצולי השואה, חינוך מבוגרים, תרבות הפנאי, תעסוקה והשבת רכוש יהודי. המשרד פועל לשיפור איכות החיים של האזרחים הוותיקים בישראל, להנגשה של שירותים שונים לאזרחים ותיקים, לחיזוק הקשר הרב דורי בחברה הישראלית, לשילוב של האוכלוסייה הוותיקה בשוק העבודה ובחברה בישראל וכן מקיים פעילויות תרבות, השכלה ופנאי לאוכלוסיית האזרחים הוותיקים.⁴⁵

במענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, נמסר מהמשרד תיאור בנוגע לקשישים המוכרים לו עימם מתמודדים **עולים קשישים**: **קשיי שפה**, עולים חדשים קשישים מתקשים לדעת את הזכויות המוענקות להם על פי חוק, והם זקוקים לתרגום, סיוע בהנגשת זכויותיהם וליווי צמוד בהליך מיצוי זכויותיהם; **קשיים ברוקרטיות**, עולים חדשים קשישים מתלוננים על חוסר הנגישות של יועצי הקליטה של משרד העלייה והקליטה ועל כך שאינם יודעים לספק מידע מלא ומקיף. יתרה מכך, כאשר עולים קשישים פונים למוסדות השונים נמסרות להם זכויותיהם הקשורות אך ורק במוסד הספציפי אליו פנו ועל כן יש להם קושי בקבלת תמונה מלאה ומקיפה של זכויותיהם; **היעדר תמיכה משפחתית קרובה**, עולים חדשים קשישים מתמודדים עם קשיי קליטה במיוחד במקרים בהם הם עלו בגפם, או שהם מתגוררים במרחק רב מבני משפחת; **קשיים כלכליים**, חלק מהעולים הקשישים מגיעים לארץ ללא פנסיה מארץ מוצאם, דבר

⁴² משרד העלייה והקליטה, סקירת פעילות משרד העלייה והקליטה בנושא טיפול בעולים קשישים ועולים קשישים עירייים, מרס 2016. מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 17 במרס 2016.

⁴³ החלטת ממשלה 386, בנושא: **צוות לבחינת הכנסות עולים חדשים בגיל פרישה**, מיום 5 באוגוסט 2015.

⁴⁴ משרד העלייה והקליטה, סקירת פעילות משרד העלייה והקליטה בנושא טיפול בעולים קשישים ועולים קשישים עירייים, מרס 2016. מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 17 במרס 2016.

⁴⁵ המשרד לשוויון חברתי, **אודות המשרד**, תאריך כניסה: 14 במרס 2016.

המוביל אותם לתלות בקצבאות ביטוח לאומי, ולקיום מינימאלי הנובע מכך.⁴⁶ כמו כן נמסר מהמשרד פירוט אודות הקשיים הייחודיים לעולים קשישים עירייים: בעיית בדידות, עולים קשישים עירייים מוצאים עצמם מתקשים להתמודד עם הבדידות ולקיים חיים ללא שותף או שותפה בארץ חדשה; ביטחון אישי, עולים קשישים עירייים מביעים פחד מעצם המגורים לבדם או לאור מצבי בריאות ומצוקה שבגינם הם חוששים שלא יהיה מי שיבחין במצוקתם ויגיש להם סיוע; מצבי תלות, קשישים עירייים מתקשים לתפקד במצבי חולי קבוע או חולף, כך שהם נותרים מוזנחים ללא טיפול במשך מספר ימים או מעבר לכך, כמו כן במצבי חולי חולף קיים קושי לקבל גמלת סיעוד.⁴⁷

מהמשרד לשוויון חברתי נמסר כי על פי ההגדרות במשרד, עולה חדש הוא עולה שנמצא בארץ עד 7 שנים (מלבד יוצאי אתיופיה שמוגדרים ככאלה שנמצאים בארץ עד 10 שנים), אך אין ברשות המשרד פילוח נתוני מקבלי השירותים מטעמו בהתייחסות לעולים וללא-עולים. כמו כן, המשרד אינו מבחין במתן השירותים מטעמו בין עולים חדשים קשישים לבין שאר האזרחים הוותיקים בישראל וכל קשיש רשאי להירשם לתוכניות המוצעות. עוד נמסר כי בימים אלה המשרד פועל לתרגם לשפה הרוסית את חוברת הזכויות הניתנת לאזרח ותיק בעת קבלת תעודת האזרח הוותיק שהמשרד מנפק וזאת בסיוע משרד העלייה והקליטה. תעודת אזרח ותיק מעניקה למחזיק בה הנחות והטבות במגוון תחומים כגון: הנחה באגרת טלוויזיה, בתחבורה ציבורית, בארנונה, במופעי תיאטרון, בדמי הכניסה למוזיאונים ותערוכות ובשמורות טבע וגנים לאומיים.⁴⁸ אתר האינטרנט של פרויקט "דרוש ניסיון"⁴⁹ שמפעיל המשרד ושנועד לקדם את תעסוקת ציבור האזרחים הוותיקים בישראל תורגם לשפות רוסית וערבית ובמוקד הטלפוני של הפרויקט ישנו מתנדב דובר רוסית שמסייע בפניות של דוברי שפה זו בלבד. בנוסף "פרויקט כאן גרים" הינו פרויקט המיועד לאזרחים ותיקים עצמאיים הגרים בגפם, ובדירתם ישנו חדר פנוי למגורי סטודנט בעלות סמלית בעבור הסטודנט.⁵⁰ מהמשרד נמסר כי כל קשיש עירי רשאי להירשם לתוכנית וכי התקבלו במשרד פניות של עולים קשישים שביקשו שהסטודנט שיוצמד להם יהיה דובר של שפתם.⁵¹

במשרד לשוויון חברתי הוקם בשנת 2008 מוקד טלפוני במספר *8840 במטרה לשמש כתובת מרכזית לקבלת פניות של אזרחים ותיקים ובני משפחותיהם, מתן מידע אודות זכויותיהם, השירותים וההטבות להם זכאים אזרחים ותיקים. במוקד מועסקים יועצים, רכזים ומוקדנים המטפלים בפניות של אזרחים ותיקים וניצולי שואה. מאז הקמתו במאי 2008 ועד למרץ 2016 ניתן במוקד מענה לכ-550,000 אזרחים ותיקים בנוגע לבירור אודות זכויותיהם, מתוכם כ-185,000 ניצולי שואה. כאמור, במוקד אין רישום מדויק של הפונים לפי פרמטרים של היותם עולים חדשים, או עירייים, וזאת מלבד במקרים שהדבר נדרש לצורך הטיפול בפנייה הספציפית. המוקד מתעד את הפנייה באמצעות מוקדן דובר שפה המותאמת לפונה, על פי רוב רוסית או אנגלית, ומעניק לפונה מידע על כלל זכויותיו. כמו כן, המוקד בודק אם הפונה מטופל על ידי יועץ קליטה, או מקבל זכויות מגופים שונים כגון השלמת הכנסה, סיוע בדיוור וכיוצא בזה. במקרים בהם

⁴⁶ נתנאל רובינשטיין, עוזר מנכ"ל, המשרד לשוויון חברתי, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 9 במרס 2016.

⁴⁷ שם.

⁴⁸ המשרד לשוויון חברתי, [תעודת אזרח ותיק](#), תאריך כניסה: 14 במרס 2016.

⁴⁹ [דרוש ניסיון – פורטל התעסוקה לאזרחים מבוגרים](#), תאריך כניסה: 14 במרס 2016.

⁵⁰ המשרד לשוויון חברתי, [פרויקט כאן גרים](#), תאריך כניסה: 14 במרס 2016.

⁵¹ נתנאל רובינשטיין, עוזר מנכ"ל, המשרד לשוויון חברתי, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 9 במרס 2016.

הפונה מבקש סיוע המוקד פונה בשמו באופן רשמי לרשויות הרווחה, משרד הבינוי ולמשרד העלייה והקליטה. כמו כן המוקד מסייע במילוי טפסים, יצירת קשר טלפוני עם מחלקות רווחה עירוניות, חברות דיור ציבורי וקופות חולים.⁵²

מהמשרד לשוויון חברתי נמסר כי לאור בדיקות שביצע המשרד בנוגע למיצוי זכויות בקרב אזרחים ותיקים יוצאי אתיופיה נמצא כי רבים מהם אינם מודעים לזכויותיהם, אינם דורשים או מקבלים את מלוא זכויותיהם, וממעטים לפנות למוקד באופן יזום. לאור זאת, החליט המשרד להפעיל פרויקט למיצוי זכויות בקרב אזרחים ותיקים יוצאי אתיופיה והציב לעצמו כיעד לשנת 2016 להגיע לאוכלוסייה זו, המוערכת על ידי המשרד בכ-10,000 איש, ולסייע להם במיצוי זכויותיהם. פיילוט ראשוני בנושא התקיים במהלך שנת 2015 ביישובים: נצרת עילית, חיפה, אור יהודה, בית שמש, נתיבות, עפולה, אשקלון, יבנה, לוד ורמלה, והשנה (2016) החלה פעילות בבאר שבע. בעקבות הפיילוט הוחזרו למשרד 241 שאלונים בהם פרטי פונה וזאת במטרה לבדוק את מיצוי זכויותיו. במהלך חודש דצמבר 2015 נשלחו באמצעות המוקד כ-10,000 מכתבים **בשפה העברית** לאזרחים הוותיקים יוצאי אתיופיה שכללו שאלון בסיסי (טופס פנייה למוקד) ומידע אודות פעילות המוקד והסיוע הניתן בו למיצוי זכויות. נכון לתחילת חודש מרס 2016 נשלחו חזרה למשרד כ-1,500 שאלונים שלגביהם מתקיימת בדיקה פרטנית של זכויות הפונה. מהטיפול הראשוני שביצע המשרד בשאלונים עלה כי רבים מהאזרחים הוותיקים יוצאי אתיופיה אינם ממצים את זכויותיהם בביטוח הלאומי בכל הקשור לקצבת השלמת הכנסה וההטבות הנלוות לה ברשויות השונות, רבים מהם אינם מודעים לאפשרות קבלת גמלת סיעוד או החמרת מצב סיעוד, או קבלת גמלת סיעוד בכסף. עוד נמצא שרבים מהאזרחים הוותיקים יוצאי אתיופיה אינם מבינים את סוגי ההנחות בארנונה ואינם מקבלים הנחות שהם זכאים להן, וכן הם אינם מודעים לזכויותיהם בקופות החולים כגון שירותי מרפאה בקהילה וביקור רופא בבית החולה.⁵³

6. ממצאי הסקר

מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה לבקשת ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות ל-8 רשויות מקומיות בנוגע לטיפולן בעולים קשישים ועולים קשישים עריריים. הפנייה בוצעה לאגפי הרווחה, או לאגפי העלייה והקליטה בערים הבאות: ירושלים, תל אביב-יפו, נתניה, בת-ים, חיפה, אשדוד, ראשון לציון וערד. בנוסף, הסתייע מרכז המחקר והמידע של הכנסת במרכז השלטון המקומי בהפצת השאלון בקרב כ-250 רשויות מקומיות בכל רחבי הארץ (כולל בקרב רשויות מקומיות מהמגזר הערבי), בעקבות זאת התקבל מענה מהעיריות עכו וקריית אתא. יצוין כי 7 מהרשויות הללו מופיעות ברשימת הערים שבהן התיישבו מספר הרב ביותר של עולים בני 61 ומעלה שעלו בין השנים 1989-2015, בגרף מס' 2 לעיל. השאלון שהופץ מצורף בנספח.

מהמענה שניתן על השאלונים שהופצו ברשויות המקומיות עולה כי בין הרשויות קיימים הבדלים גדולים, במגוון תחומים הקשורים לטיפול בפלח אוכלוסייה זה של עולים קשישים, החל מהגדרת האוכלוסייה,

⁵² נתנאל רובינשטיין, עוזר מנכ"ל, המשרד לשוויון חברתי, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 9 במרס 2016.

⁵³ שם.

דרך מגוון הגופים בכל רשות שאחראים על הטיפול באוכלוסייה זו, וכלה בתוכניות המיועדות לסיוע לאוכלוסייה זו. בטבלה להלן נתונים על הרשויות המקומיות שהשתתפו בסקר :

טבלה מס' 5 – נתונים על 10 הרשויות המקומיות שהשתתפו בסקר						
שם הרשות	אשכול סוציו-אקונומי ⁵⁴	מספר התושבים ⁵⁵	מספר העולים ⁵⁶	מספר העולים בני 61 ומעלה ⁵⁷	שיעור העולים בני 61 ומעלה מתוך כלל העולים	מספר העולים הקשישים המוכרים לשירותי הרווחה של הרשות (על פי דווח הרשויות בסקר)
ירושלים	4	849,782	75,846	18,057	23.8%	550
תל אביב-יפו	8	426,138	72,767	14,474	19.9%	142
חיפה	7	277,082	73,902	21,999	29.8%	2,863
ראשון לציון	6	240,666	51,247	12,609	24.6%	3,000
אשדוד	5	217,959	75,454	23,691	31.4%	6,109
נתניה	5	202,428	66,384	20,240	30.5%	לא נמסר נתון
בת ים	5	128,498	52,382	15,756	30.1%	לא נמסר נתון
קריית אתא	5	54,327	11,427	3,516	30.8%	800
עכו	4	47,464	10,410	3,372	32.4%	320
ערד	5	24,229	9,885	3,362	34%	967

יצוין כי במחקרים שונים נמצא שקיים קשר הדוק בין דירוג האשכול החברתי-כלכלי לבין שיעור בני ה-65 ומעלה הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים מאותו האשכול. שיעור בני ה-65 ומעלה הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים יורד ככל שדירוג האשכול החברתי-כלכלי עולה, כך לדוגמה שיעור הרשומים מאשכולות בדירוג 1-2 גבוה פי שלושה משיעור הרשומים מאשכולות בדירוג 9-10.⁵⁸

סייגים

כאמור, על השאלון השיבו רק 10 רשויות מקומיות. לא כל רשות השיבה תשובות מלאות על כל השאלות שנשאלו, ורוב השאלונים מולאו באופן חלקי. יתרה מכך, אוכלוסיית העולים הקשישים אינה מטופלת כאוכלוסייה ייחודית ואין גורם אחד שאחראי באופן בלעדי על הטיפול בה. היות שלא בכל המקרים הגורם שהשיב מטעם הרשויות פעל לקבל את תשובותיהם של גורמים נוספים רלוונטיים בתוך הרשות, יחד עם לוח הזמנים הקצר שניתן לרשויות בכדי להשיב על השאלון, הובילו לכך שהמידע שיוצג להלן הוא חלקי וניתוח החומרים הוא איכותני ולא כמותני. עם זאת, מהתשובות שהתקבלו, עולה תמונה ברורה ועקבית למדי הן של הקשיים שיש הן לאוכלוסייה נשואת הדיון, והן של הרשויות בטיפול בה.

⁵⁴ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [לוח א.1. מדד חברתי-כלכלי 2008 של הרשויות המקומיות](#), תאריך כניסה: 14 במרס 2016.

⁵⁵ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [קובץ היישובים 2014](#), תאריך כניסה: 14 במרס, 2016.

⁵⁶ יצוין כי הנתונים אינם כוללים נפטרים, תושבים חוזרים ומי שנולד בארץ. משרד העלייה, הקליטה והתפוצות, [קובץ עולים מ-1989 עד 2015](#), הנתונים נמסרו לוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות לקראת דיונה בנושא היערכות משרדי הממשלה והרשויות המקומיות לקליטת העולים מהתפוצות, [פרוטוקול דיון מס' 62](#), 18 בינואר 2016.

⁵⁷ שם.

⁵⁸ גלית מבורך, [אוכלוסיית האזרחים הוותיקים](#), בתוך: [סקירת השירותים החברתיים לשנת 2014](#), משרד הרווחה והשירותים החברתיים, אוקטובר 2015, עמ' 509-540.

הממצאים העיקריים בסקר

להלן יתוארו הממצאים העיקריים שעלו מהסקר. הנתונים מוצגים בהתאם לשלושת חלקי השאלון כאשר בחלקו הראשון הרשויות התבקשו לספק נתונים אודות עולים קשישים ועולים קשישים עירייים שמתגוררים בתחום הרשות; בחלק השני, הרשויות התבקשו לספק פירוט אודות בעלי תפקידים המטפלים בעולים קשישים ובעולים קשישים עירייים; ובחלק השלישי הרשויות התבקשו לפרט את הפעילויות והטיפול שהן מספקות לעולים קשישים ולעולים קשישים עירייים.

חלק א': נתונים כלליים

מהסקר עולה כי קיימים הבדלים בין הרשויות באופן שבו מוגדרת אוכלוסיית העולים הקשישים והעולים הקשישים העירייים. בניסיון ליצור אחידות הוגדרו במסגרת השאלון ההגדרות הבאות: **קשיש** הוא אדם מגיל 65 ומעלה; ⁵⁹ **עולה** הוא אדם שעלה ב-10 שנים האחרונות או שבמועד עלייתו לארץ כבר היה קשיש. **אדם עירי** הוא אדם ללא משפחה בארץ או בכלל (יחיד או בודד), אדם מנותק קשר עם משפחתו, או זוג קשישים ללא עורך משפחתי ותמיכה למשל בגין היות שאר משפחתם בחו"ל, או לאור ניתוק הקשר עם משפחתם. לרשויות ניתנה אפשרות במסגרת השאלון לציין אם הן פועלות על בסיס הגדרות השונות מאלו שצינו לעיל. מהמענה על השאלונים עולה כי בחלק מהרשויות עולה חדש מוגדר כמי שעלה מאז שנות ה-90, או שהוא מוגדר על פי גיל הפרישה, קרי 67 לקשיש ו-62 לקשישה, וכן צוין כי בחלק מהרשויות מתייחסים גם לקשיש בודד ובסיכון, כלומר לאדם ללא עורך משפחתי שאינו מסוגל למצות את זכויותיו וזקוק לסיוע.

מהסקר עולה כי בדומה למצב הקיים בין משרדי הממשלה, **ולמרות שעולים קשישים ועולים קשישים עירייים הם פלח באוכלוסייה בעל צרכים ייחודיים, אין גוף אחד שאחראי על הטיפול בהם ברשויות המקומיות**. יש לציין כי בין הרשויות המקומיות קיימים הבדלים בשמות ובמבנה הארגוני של המחלקות, המנהלות, והרשויות העירוניות האחראיות לטיפול בנושאים של רווחה, חברה, תרבות, עלייה וקליטה, אזרחים וותיקים וכיוצא בזה, ולאור המגוון הרב לא יפורטו במסמך זה שלל המבנים הארגונים והשמות השונים של המחלקות הללו. עם זאת, יצוין כי **מנהל הרווחה** ברשויות המקומיות (או המחלקה לשירותים חברתיים) מטפל בכל התושבים הזקוקים לשירותי רווחה. ברוב הרשויות כחלק ממנהל הרווחה קיימת **מחלקה לאזרחים ותיקים** (הקרויה גם המחלקה לרווחת הזקן, המחלקה לקשיש, השירות לאזרח הוותיק וכו') שמטפלת בכלל האזרחים הוותיקים המתגוררים בתחום הרשות ובמסגרתה גם העולים הקשישים מקבלים שירותי רווחה. בנוסף לכך, בחלק מהרשויות קיים גוף נפרד שאחראי על פעילויות תרבות והעשרה לכלל האזרחים הוותיקים שאינו תחת מנהל הרווחה. **מחלקת קליטה ועלייה** (או הרשות העירונית לקליטת עלייה) מטפלת בנושאים הקשורים לכלל העולים המתגוררים בתחומי הרשות ובמסגרתה גם עולים קשישים או עולים קשישים עירייים מקבלים שירותים הקשורים להיותם עולים. **מהסקר עולה כי ההפרדה בין האגפים והמחלקות המטפלות באוכלוסיית הקשישים היא לא רק הפרדה ארגונית ונושאת, אלא שנראה כי ברוב הרשויות שהשיבו אין תקשורת שוטפת בין הגורמים הללו, וכל גוף מתמקד בטיפול באוכלוסייה שתחת אחריותו וסמכויותיו, בין אם מדובר בקשישים, בעולים או בכל תושב אחר הזכאי לשירותים, ואין בנמצא גורם אחד המתמקד ומתכלל את הטיפול בפלח אוכלוסיית העולים**

⁵⁹ יובהר כי גיל 65 נבחר בהתאם לפרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בנוגע לאזרחים ותיקים וקבוצות אוכלוסייה, וראו למשל: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [הודעה לעיתונות לרגל יום האזרח הוותיק הבין-לאומי שיחול ב-1 באוקטובר 2015](#), 24 בספטמבר 2015; [לוח 2.20 אוכלוסייה לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, גיל, מין וצורת יישוב](#), 10 בספטמבר 2015.

הקשישים. בחלק מהרשויות מחלקת הקליטה והעלייה מפנה את תשומת ליבן של המחלקות האחרות בהתאם לתחומי אחריותן לצרכים הייחודיים של עולים באופן כללי, אך כאמור מחלקת הקליטה והעלייה אינה הגורם שאחראי על הטיפול בעולים קשישים או בעולים קשישים עריריים באופן ייחודי.

עוד עולה מהסקר כי לא לכל הרשויות המקומיות יש נתונים זמינים בנוגע למספר הכולל של העולים המתגוררים בתחומן, וחלקן אף ציינו כי הן מסתמכות על נתוני משרד העלייה והקליטה. רק שש מהרשויות שהשיבו על הסקר ידעו לספק נתונים אודות מספר **כלל העולים הקשישים** המתגוררים בתחומן וזאת לעומת מספר העולים הקשישים **המטופלים** על ידי שירותי הרווחה שאותו ידעו כלל הרשויות לציין. אף לא אחת מהרשויות ידעה לדווח מה מספר **העולים הקשישים העריריים** המתגוררים בתחומה. רובן המוחלט של הרשויות דיווחו שמדינות המוצא העיקריות מהן עלו העולים הקשישים המתגוררים בתחומיהן הן ברית המועצות לשעבר, אתיופיה וצרפת, דבר העולה בקנה אחד עם הנתונים המוצגים בגרף מס' 1.

במענה לשאלת הסקר בנוגע לקשישים והאתגרים איתם מתמודדים עולים קשישים בחיי היום-יום, פירוט הרשויות המקומיות כי הקשיים והאתגרים הבולטים הם: קשיי שפה; פערי מידע בנוגע למימוש זכויותיהם ושירותים שהם זכאים להם ובאופן כללי קשיים בהתמודדות מול המערכות הממסדיות והביורוקרטיות הישראליות; בעיות כלכליות וקשיי תעסוקה זאת לאור היותם תלויים בקצבאות שונות (זקנה, השלמת הכנסה וכיו"ב) ולאור הוצאות הדיור הם נותרים עם מעט אמצעים למחייה יום-יומית; קושי בניהול משק בית ולחילופין ישנם מקרים בהם עולים קשישים מתגוררים במגורים משותפים עם בני משפחה דבר המוביל לסכסוכים משפחתיים ובמקרים קיצוניים להתעללות או הזנחה; חלקם חווים קשיים בתפקוד הפיזי או הקוגניטיבי כשבחלק מהמקרים אין מערכת משפחתית תומכת ומטפלת. בנוסף, עולים קשישים ובמיוחד העולים הקשישים העריריים חווים בנוסף לקשיי הקליטה גם תחושת קשות של בדידות לאור מחסור במעגלי תמיכה משפחתיים וקהילתיים.

חלק ב': בעלי תפקידים המטופלים בעולים קשישים ועולים קשישים עריריים

בדומה למענה שניתן ממשרדי הממשלה ובמיוחד ממשרד הרווחה והשירותים החברתיים, גם הרשויות המקומיות הבהירו כי הן משלבות את הטיפול בעולים קשישים בשירותים שניתנים לכלל האוכלוסייה הזכאית להם. עם זאת, חלקן של הרשויות הקצו אנשי מקצוע כגון עובדים סוציאליים דוברי רוסית לטיפול בעולים קשישים יוצאי ברית המועצות. חלקן של הרשויות מקיימות פעילויות במתנ"סים או מפעילות מועדונים ייחודיים ליוצאי ברית המועצות לשעבר, מועדונים ליוצאי אתיופיה, ניצולי שואה או ווטרינים, שהמשתתפים בהם על פי רוב הם עולים קשישים (לפירוט ראו להלן בחלק ג': פעילות הרשויות).

מהסקר עולה שברשויות המקומיות יש מיעוט של עובדים מקצועיים במשרה מלאה או חלקית דוברי שפות המסייעים לעולים קשישים ועולים קשישים עריריים. זאת למרות שקיים מגוון של תפקידים במסגרתם ניתן הסיוע לאוכלוסיית העולים הקשישים, בכלל זאת עובדים סוציאליים, רכזי מועדונים ורכזי גיל שלישי, פרויקטורים, עובדי שכונות, מדריכים ומתנדבים. ברוב המקרים כאשר דווח שישנם אנשי מקצוע דוברי שפות, צוין שהשפות הנפוצות הן רוסית וצרפתית ובחלק מהמקרים אמהרית, במיעוט מהרשויות דווח בנוסף על עובדים דוברי אנגלית וספרדית. יצוין כי מחלק מהרשויות דווח שעובדי המקצוע נעזרים בצוות המנהלי של הרשות (כגון מנהלי לשכה) כשיש צורך לתרגם או לתקשר עם דוברי שפות זרות.

עוד עולה מהסקר **שבשמונה מתוך עשרת הרשויות המקומיות שהשיבו לא מתקיימות הכשרות מקצועיות מיוחדות לטיפול בעולים קשישים** עבור אנשי המקצוע של הרשויות, כאשר לרוב הכוונה היא לעובדים

הסוציאליים, הללו עוברים הכשרות כלליות הנוגעות לעבודה סוציאלית לטיפול בגיל השלישי ומניעת אלימות נגד קשישים. בחלקן הקטן של הרשויות דווח כי מידי פעם מתקיימים קורסים העוסקים ברגישות תרבותית, או שבמהלך הקורסים הכלליים העוסקים בטיפול בגיל השלישי ישנה התייחסות כלשהי לנושאים הקשורים לעולים. עוד עולה מהסקר ששמונה מתוך עשרת הרשויות שהשתתפו בדיווחו על מחסור בעובדים סוציאליים דוברי שפות זרות וכן באנשי מקצוע נוספים שיכולים לטפל בעולים באופן כללי ובעולים קשישים באופן ספציפי, בין אם מדובר בקושי באיתור איש מקצוע שכזה ובין אם מדובר במחסור בתקנים להעסקתו.

חלק ג': פעילות הרשויות

כפי שהובהר לא כל השאלונים מולאו באופן מלא, הדבר בולט במיוחד בחלק זה של השאלון במסגרתו חלק מהרשויות לא ידעו לדווח במדויק את מספר המשתתפים הכולל בפעילויות הרווחה והתרבות עליהן נשאלו, וכמה מתוך כלל המשתתפים היו עולים קשישים או עולים קשישים עריריים. רק רשות אחת השיבה באופן מלא ומפורט על חלק זה של השאלון. במקרים שנמסרו נתונים על מספר העולים הקשישים שהשתתפו בפעילויות במהלך שנת 2015 מדובר היה במספרים בודדים עד כמה מאות בודדות וזאת בהתאם לסוג הפעילות וגודל האוכלוסייה ברשות המקומית. כמו כן, לא בכל המקרים נמסרו נתונים על התקציבים של הפעילויות הללו, אם כי יש לציין כי חלק מהתקציב ממומן על ידי משרדי ממשלה שונים וחלקו ממומן על ידי הרשות, וכפי שיובהר להלן גם על ידי גופי מגזר שלישי. בנוסף, מחצי מהרשויות שהשיבו מסרו שהן לא מקצות תקציב ייחודי לטיפול בעולים קשישים או בעולים קשישים עריריים, אלא שהטיפול בהם הוא חלק מהתקציב הכולל של המחלקה לטיפול בקשישים ובניצולי שואה ומיועד לפעילות חברתית, קהילות תומכות ומרכזי יום וכיוצא בזה. שתיים מהרשויות טענו שהן מקצות תקציב ייחודי לעולים קשישים, אך הדגישו כי לא מוקצה תקציב מיוחד לסיוע לעולים קשישים עריריים. **היעדר תקציב ייעודי לסיוע לפלח אוכלוסייה בעל צרכים ייחודים כמו עולים קשישים מחזק את הסברה שאין גורם אחד שאחראי על ריכוז הטיפול בהם.**

מהסקר עולה שמינהל הרווחה (או מינהל השירותים החברתיים) מספק לעולים קשישים ולעולים קשישים עריריים את השירותים האוניברסליים הניתנים לכל אוכלוסיית הזכאים לכך לפי תקנון עבודה סוציאלית (כמפורט בפרק מס' 3 לעיל), כאשר רוב הפעילויות הללו אינן ייחודיות לעולים קשישים. כך למשל דווח מוגן, מעונות, מרכזי יום לזקן, מועדונים, טיפולים סוציאליים וכיו"ב. בשיתוף משרד העלייה והקליטה מפעילות הרשויות מועדוני חברה ותרבות, חדרי הנצחה לוטרנים, מקהלות, סיורים וקורסי עברית לטובת העולים הקשישים. במיעוט מהרשויות דווח על הפעלתן של תכניות לתעסוקת אזרחים ותיקים בשיתוף המשרד לשוויון חברתי. יצוין כי משיחות רקע שביצע מכרו המחקר והמידע של הכנסת עם גורמי רווחה ברשויות המקומיות עלה כי לגורמים אלו מוצגות לא פעם תכניות סיוע לקשישים ובכללם גם לעולים קשישים על ידי משרדי הממשלה. לדברי גורמי הרווחה ברשויות המקומיות, גם אם מדובר בתוכניות מוצלחות, בדרך כלל לא נלווה להן תקציב מטעם המשרד המציע אותן, ועל כן בפועל הרשויות המקומיות אינן יכולות לאמץ את התוכניות הללו וליישמן.

עוד יצוין כי מהסקר עולה שהרשויות המקומיות מסתייעות בארגוני המגזר השלישי כמו עמותות, מלכ"רים וקרנות למימון והפעלה של תכניות הסיוע בהן משתתפים עולים קשישים. כך למשל מסייעים גופי מגזר שלישי בהפעלת מועדונים המיועדים ליוצאי מדינות מסוימות כגון אתיופיה, קווקז או ברית המועצות לשעבר, או בהשתתפות בסיוע הכספי הניתן ישירות לעולים קשישים, או בתרומות לסיוע החומרי

שניתן לעולים קשישים כגון מוצרי חשמל, תלויים לקניית מזון או אספקת ארוחות חמות לאנשים שאינם זכאים לכך לפי חוק הסיעוד, וכן במימון טיפולי שיניים ושיניים תותבות, תרופות וכיוצא בזה.

בשמונה מתוך עשרת הרשויות המקומיות שהשיבו על הסקר תוארו פעילויות ייחודיות לעולים קשישים עיריית וליניצולי שואה עיריית. עיקר הפעילויות הללו כוללות מוקד טלפוני המקיים קשר קבוע עם קשישים עיריית, כמו כן הרשות מקדמת ביקורי בית שבועיים על ידי מתנדבים בבתי העולים הקשישים העיריית, כמו גם מועדונים ובתי חמים שהפעילויות בהן נועדו לטובת יצירת קשרים חברתיים וקהילה תומכת. ארבע מתוך עשרת הרשויות המקומיות דיווחו כי נתקלו במקרים בודדים של חוסר היענות של עולים קשישים ועולים קשישים עיריית לקבל סיוע הניתן על ידי הרשות המקומית. להבנתן של הרשויות מקרים של חוסר היענות נובעים מפערים תרבותיים של העולים הקשישים, והם בעיקר בהקשר של השתתפות בפעילויות פנאי, חברה ותרבות במועדונים ובמתנ"סים. **הרשויות הבהירו כי חוסר היענות נובע בעיקר לפעילויות שבכדי ליטול בהן חלק נדרשת השתתפות סמלית של העולה הקשיש בסכום של עד כמה עשרות שקלים, סכום שהעולים הקשישים אינם מעוניינים או אינם יכולים להוציא.** עם זאת, בכל הקשור לקבלת שירותים וסיוע כספי או חומרי (כגון מוצרי חשמל, מזון, ציוד רפואי) קיים ביקוש רב ואין כמעט סירובים לקבלם.

* * *

בסופו של השאלון, התבקשו הרשויות המקומיות להציע סוגיות נוספות שראוי לדון בהן בנוגע לטיפול בעולים קשישים ובעולים קשישים עיריית, להלן עיקרי הדברים:

- קיים קושי הן בסיווג והן באיתור פלח האוכלוסייה של עולים קשישים עיריית הזקוקים לסיוע של הרשויות.
- קיים מחסור בכלים ובתוכניות הכשרה ייחודיות עבור גורמי מקצוע לטיפול בעולים קשישים עיריית.
- פיתוח תוכניות ייחודיות דורש מיפוי של אוכלוסיית העולים הקשישים וצרכיהם הייחודיים, זאת תוך התייחסות להבדלים בין רשויות מקומיות והמענים שניתן לספק להם במקומות שונים.
- קיים מחסור בכוח אדם ותקציב לטיפול בעולים קשישים עיריית. כמו כן, ישנו קושי באיתור וגיוס עובדים מקצועיים או מתנדבים דוברי שפות זרות לעבודה עם אוכלוסייה זו.
- בדיוור מוגן ובמקבצי הדיוור שבאחריות המשרדים הממשלתיים אין מספיק עובדים סוציאליים למלא את צרכי המקום, כך שהטיפול בקשישים המתגוררים בהם נופל על כתפי הרשות המקומית.
- יש מקום לקדם הנגשה לשונית של השירותים הניתנים על ידי המדינה, מיצוי זכויות והתמודדות עם הברוקרטיה הישראלית.
- יש מקום להגדיל את קצבאות הקיום הכלכלי של עולים קשישים ועולים קשישים עיריית, וכן להגדיל את התקציבים לטיפול שיניים, הוצאות קבורה ומצבה.

מקורות

חקיקה והחלטות ממשלה

החלטת ממשלה מס' 4080, בנושא: [מסורבי עליה שהיו פעילי עלייה וכתוצאה מכך איבדו את עבודתם](#), מיום 5 בינואר 2012.

החלטת ממשלה מס' 386, בנושא: [צוות לבחינת הכנסות עולים חדשים בגיל פרישה](#), מיום 5 באוגוסט 2015. חוק גיל פרישה, התשס"ד-2004.

תקנון עבודה סוציאלית, [פרק 4 - טיפול באזרחים ותיקים](#), תאריך כניסה: 14 במרס, 2016.

מסמכים

בס ספקטור שירי, [זכויות חברתיות ושירותי הרווחה האישיים בישראל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 21 באוקטובר 2010.

[קשישים בישראל - שנתון סטטיסטי 2014](#), בעריכת גיני ברודסקי, יצחק שנור, שמואל באר, מאירס-גיניט-ברוקדייל, יולי 2015.

המוסד לביטוח לאומי, [ממדי העוני והפערים החברתיים – דו"ח שנתי 2013](#), נובמבר 2014.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הירחון הסטטיסטי לישראל, [לוח ב/1 - אוכלוסייה לפי קבוצת אוכלוסייה](#), תאריך כניסה: 6 במרס 2016.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [הודעה לעיתונות לרגל יום האזרח הוותיק הבין-לאומי שיחול ב-1 באוקטובר 2015](#), 24 בספטמבר 2015.

מבורך גלית, [אוכלוסיית האזרחים הוותיקים](#), בתוך: [סקירת השירותים החברתיים לשנת 2014](#), משרד הרווחה והשירותים החברתיים, אוקטובר 2015, עמ' 509-540.

משרד העלייה, הקליטה והתפוצות, קובץ [עולים מ-1989 עד 2015](#), הנתונים נמסרו לוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות לקראת דיונה בנושא היערכות משרדי הממשלה והרשויות המקומיות לקליטת העולים מהתפוצות, [פרוטוקול דיון מס' 62](#), 18 בינואר 2016.

שרון אסף, ברודסקי גיני, באר שמואל, [עולים בני 65+ מברית המועצות לשעבר: מאפיינים כלכליים, חברתיים ומאפייני דובר](#), מאירס-גיניט-מכון ברוקדייל, נובמבר 2013.

מכתבים

הלר אורן, אגף מחקר כלכלי, מנהל המחקר והתכנון, המוסד לביטוח לאומי, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 13 באוקטובר 2015.

רובינשטיין נתנאל, עוזר מנכ"ל, המשרד לשוויון חברתי, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 9 במרס 2016.

שגב ענת, עו"ס, מרכזת הקשר כנסת-ממשלה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 16 במרס 2016.

משרד העלייה והקליטה, סקירת פעילות משרד העלייה והקליטה בנושא טיפול בעולים קשישים ועולים קשישים עריריים, מרס 2016. מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 17 במרס 2016.

אתרי אינטרנט

דרוש ניסיון, <http://www.darush-nisayon.org.il>, תאריך כניסה: 14 במרס, 2016.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, <http://www.cbs.gov.il>, תאריך כניסה: 14 במרס, 2016.

המשרד לשוויון חברתי, <http://www.shivyon.gov.il>, תאריך כניסה: 14 במרס, 2016.

משרד הרווחה והשירותים החברתיים, <http://www.molsa.gov.il>, תאריך כניסה: 14 במרס, 2016.

נספח - שאלון בנושא: טיפול הרשויות המקומיות באוכלוסיית העולים הקשישים

ההגדרות בשאלון זה:

קשיש – מעל גיל 65.

עולה – עלה ב-10 השנים האחרונות, או שבמועד עלייתו לארץ כבר היה קשיש.

עירי – אדם ללא משפחה בארץ או בכלל (יחיד או בודד), אדם מנותק קשר עם משפחתו, או זוג קשישים ללא עורף משפחתי ותמיכה למשל בגין היות שאר משפחתם בחו"ל, או לאור ניתוק הקשר עם משפחתם. במידה וישנן הגדרות אחרות על פיהן אתם עובדים, אנא ציינו אותן:

שם הרשות: _____

שם ותפקיד המשיב ופרטי יצירת קשר: _____

פרק א': נתונים כלליים (במקרה ואין נתון, נא לציין "אין נתון")

2015	2014	
		1) מה מספרם הכולל של העולים המתגוררים בתחום הרשות?
		2) מה מספרם הכולל של הקשישים המתגוררים בתחום הרשות?
		3) מה מספרם הכולל של הקשישים המתגוררים בתחום הרשות המוכרים לשירותי הרווחה?
		4) מה מספרם הכולל של הקשישים המתגוררים בתחום הרשות מטופלים על ידי שירותי הרווחה?
		5) מה מספר העולים הקשישים המתגוררים בתחום הרשות?
		6) מה מספרם של עולים קשישים המתגוררים בתחום הרשות המוכרים לשירותי הרווחה?
		7) מה מספרם של עולים קשישים המתגוררים בתחום הרשות המטופלים על ידי שירותי הרווחה?
		8) מה מספר העולים הקשישים העיריים המתגוררים בתחום הרשות?
		9) מה מספרם של עולים קשישים עיריים המתגוררים בתחום הרשות המוכרים לשירותי הרווחה?
		10) מה מספרם של עולים קשישים עיריים המתגוררים בתחום הרשות המטופלים על ידי שירותי הרווחה?
		11) מהן מדינות המוצא העיקריות מהן עלו העולים הקשישים שבתחום הרשות? (נא ציינו את שלושת המדינות הבולטות לפי גודל האוכלוסייה)

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

12) מהם הקשיים והאתגרים איתם מתמודדים עולים קשישים ועולים קשישים עירייים בחיי היום יום? נודה על פירוט רב ככל הניתן.

פרק ב': בעלי תפקידים המטפלים בעולים קשישים ועולים קשישים עירייים

13) אילו אגפים או מחלקות ברשות המקומית אחראים על טיפול באוכלוסיית העולים הקשישים ועולים קשישים העירייים? נודה על פירוט התחומים שכל אגף אחראי על הטיפול בהם ואילו שיתופי פעולה קיימים בין האגפים, וזאת בהתייחסות נפרדת לעולים קשישים ולעולים קשישים עירייים. במידה שברשותכם שמו של האגף האחראי על התחום שונה מהכתוב בטבלה – אנא ציינו את שמו.

שם האגף או המחלקה	תחומי אחריות או טיפול
אגף קליטה ועלייה	
אגף רווחה	
אגף חברה	
אגף לקשיש/גיל שלישי	
אחר	

14) האם ישנם אנשי מקצוע **דוברי שפות זרות** המסייעים לעולים קשישים / קשישים עירייים החיים באזור הרשות? **במידה וכן**, אנא מלאו את הטבלה הבאה:

שפה	היקף המשרה	תיאור המשרה/תפקיד

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

במידה ולא, אנה פרטו את דרכי ההתמודדות גורמי הרשות עם בעיות השפה

15) האם אנשי המקצוע ברשותכם המטפלים באוכלוסיית העולים הקשישים מקבלים הכשרה מקצועית מיוחדת בטיפול באוכלוסייה זו? במידה שכן, נודה על פירוט ההכשרה?

16) האם קיים מחסור באנשי מקצוע בתחום? אנה פרטו.

פרק ג' : פעילות הרשות

17 אילו פעילויות, תכניות, פרויקטים או מוסדות הפעילה הרשות המקומית בעבור אוכלוסיית העולים הקשישים או עולים קשישים עיריים **במהלך שנת 2015:**

סוג השירות	דיור מוגן (תע"ס 4.10)	מעון (תע"ס 4.8)	מרכזי יום לזקן (תע"ס 4.13)	קהילות תומכות (תע"ס 4.11)	מועדונים (תע"ס 4.12) (חברתיים, תעסוקתיים, מועשרים, מופ"ת וכ"י)	טיפול סוציאלי (תע"ס 4.4) (אישי, קבוצתי, קהילתי, ליווי ומעקב)	סיוע כספי	עזרה בניהול משק בית, מימוש זכויות הנוגעות לשירותים רפואיים (תע"ס 4.4)
איזה אגף מספק את השירות								
היקף המסגרת (מספר ימי פעילות בשנה, מספר המקומות הפעילים וכ"י)								
מספר המשתתפים הכולל בשנת 2015								
מספר העולים שהשתתפו בשנת 2015								
מספר הקשישים העיריים שהשתתפו בשנת 2015								
תקציב השירות ומקורות התקציב								

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

תקציב השירות ומקורות התקציב	מספר העולים הקשישים הערביים שהשתתפו בשנת 2015	מספר העולים הקשישים שהשתתפו בשנת 2015	מספר המשתתפים הכולל בשנת 2015	היקף המסגרת (מספר ימי פעילות בשנה, מספר המקומות הפעילים וכו')	איזה אגף מספק את השירות	סוג השירות
						אספקת ארוחות מוכנות (תע"ס 4.4)
						סיוע באספקת ציוד ביתי בסיסי
						רכישת מכשור רפואי שאינו במימון משרד הבריאות או קופות החולים, הסעות לטיפולים רפואיים
						טיפול שניניים
						טיולים או נופשונים (תע"ס 4.9)
						הגשה לשונית של שירותים
						פעילויות תרבות בשיתוף משרד העלייה והקליטה (כגון: מקהלות, סורים, פעילויות ספורט וכו')

תקציב השירות ומקורות התקציב	מספר הקשישים העריריים שהשתתפו בשנת 2015	מספר הקשישים העולים שהשתתפו בשנת 2015	מספר המשתתפים הכולל בשנת 2015	היקף המסגרת (מספר ימי פעילות בשנה, מספר המקומות הפעילים וכו')	איזה אגף מספק את השירות	סוג השירות
						מוקדים חברתיים בשיתוף משרד העלייה והקליטה
						פעילויות לקבוצות ייחודיות (יוצאי אתיופיה, רוסייה, קוקז, ווטרינים, ניצולי שואה וכו')
						קורסים (כגון: לימודי עברית או התרבות בישראל וכו')
						העסקת אזרחים ותיקים בשיתוף המשרד לשוויון חברתי
						אחר
						אחר

18) האם במסגרת פעילויות הרשות, קיים מענה ייחודי בעבור אוכלוסיית העולים קשישים העירויים?
אם כן, נודה על פירוט מענה זה.

19) האם מוכרים לכם מקרים בהם עולים קשישים ועולים קשישים עירויים סירבו לקבל סיוע מהרשות?
במידה וכן – מדוע הם מסרבים? כמה מקרים מוכרים לכם משנת 2015?

20) מהו התקציב המיועד לסיוע לעולים קשישים או לעולים קשישים עירויים בשנים 2015, 2016? נודה
על פירוט התקציב והאם הוא עונה על הצרכים הקיימים.

21) האם ישנן סוגיות נוספות שראוי לדעתכם להעלות בנוגע לטיפול הרשויות המקומיות בעולים קשישים
עירויים?

אנו מודים לכם על הסיוע ושיתוף הפעולה

